

mulier instituut

Ontmoetingen tussen sporters met en zonder een verstandelijke beperking

Nulmeting #PlayUnified

Caroline van Lindert

Anouk Brandsema

Vicky Dellas

Maxine de Jonge

Ontmoetingen tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking

Nulmeting #PlayUnified

in opdracht van Special Olympics Nederland, met financiering van Grenzeloos actief

**Caroline van Lindert
Anouk Brandsema
Vicky Dellas
Maxine de Jonge**

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut*

Inhoudsopgave

Samenvatting	9
1. Inleiding	13
1.1 Doelstelling en onderzoeksvragen nulmeting	13
1.2 Methoden	13
1.3 Leeswijzer	15
2. Omvang en definitie verstandelijke beperking	17
2.1 Definitie verstandelijke beperking	17
2.2 Aantal mensen met een verstandelijke beperking	18
3. Sportdeelname en lidmaatschap naasten	19
3.1 Deelname aan sport- en beweegactiviteiten	19
3.2 Verband waarin naaste sport en beweegt	20
3.3 Motieven en belemmeringen en bij sport- en beweegactiviteiten	21
4. Sportaanbod	23
4.1 Sportaanbod en leden bij sportbonden	23
4.2 Sportaanbod en leden bij sportverenigingen	29
5. Ontmoetingen	35
5.1 Belang, frequentie en soort ontmoetingen	35
5.2 Bekendheid met SON en #PlayUnified	39
5.3 Voorbeelden van ontmoetingen	41
6. Tot slot	43
Referenties	47
Bijlage 1. Methoden	49
Bijlage 2. Tabellen en figuren	53

Samenvatting

Inleiding

Door samen te sporten en door elkaar te ontmoeten, ontstaat wederzijds begrip en waardering. Dat is het uitgangspunt van het programma #PlayUnified, een initiatief van Special Olympics Nederland (SON). Dit programma beoogt de houding en het gedrag ten opzichte van mensen met een verstandelijke beperking positief te beïnvloeden, door mensen met en zonder een verstandelijke beperking in contact te brengen door middel van sport. #PlayUnified richt zich in het bijzonder op jeugd en jongvolwassenen (12-25 jaar) en mensen met een licht tot matige verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid.

Het Mulier Instituut monitort het programma #PlayUnified ten aanzien van de sportdeelname van en het sportaanbod voor mensen met een verstandelijke beperking, (sport)ontmoetingen en de bekendheid met SON en #PlayUnified. Hiervoor zijn online enquêtes uitgezet bij vertegenwoordigers van mensen met een licht of matige verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid (n=1.000), sportverenigingen van het Verenigingspanel van Mulier Instituut (n=407) en sportverenigingen via SON (n=141). Telefonische interviews zijn afgenomen met sportbonden (n=35, leden van NOC*NSF) met aanbod voor mensen met een beperking. Het betrof een nulmeting. Doel was om de startsituatie van het programma #PlayUnified voor de bovengenoemde indicatoren vast te stellen. Hieronder volgen de belangrijkste resultaten.

Omvang en definitie verstandelijke beperking

Iemand heeft een verstandelijke beperking wanneer deze persoon een achterstand heeft in zowel intelligentie (IQ < 70) als aanpassingsgedrag. Ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking heeft een verstandelijke beperking (licht, matig of ernstig). Dat is inclusief mensen die zwakbegaafd zijn (IQ 75-85) en door hun bijkomende problemen ondersteuning ontvangen vanuit de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Dit zijn ongeveer 166.000 mensen.

Sportdeelname en lidmaatschap mensen met een verstandelijke beperking

In het afgelopen jaar deed 39 procent van de mensen met een verstandelijke beperking aan sport, 35 procent sport minstens wekelijks. Dat is lager dan bij de Nederlandse bevolking (12 jaar en ouder), waar 57 procent minimaal wekelijks sport. Fitness, voetbal en zwemmen zijn de drie meest beoefende sporten. 15 procent van alle mensen met een verstandelijke beperking (sporters en niet-sporters) is lid van een sportvereniging. Van de wekelijkse sporters is 37 procent lid van een sportvereniging. Op basis van het percentage wekelijkse sportdeelname van mensen met een verstandelijke beperking, sporten in Nederland ongeveer 58.000 mensen met een verstandelijke beperking minstens wekelijks, en zijn ongeveer 21.000 sporters lid van een sportvereniging. Dit betreft een zeer ruwe schatting en moet voorzichtig worden geïnterpreteerd. 52 procent van de mensen dat lid is van een sportvereniging is lid van een reguliere sportvereniging, waarvan 15 procent in een speciale groep voor mensen met een verstandelijke beperking sport.

Een kwart van de mensen met een verstandelijke beperking (23%) ervaart volgens de vertegenwoordiger geen belemmeringen bij het sporten en bewegen. De top vijf belemmeringen zijn: geen behoefte/zin (32%), te weinig (geschikte) begeleiding (20%), gezondheid laat het niet toe (14%), te weinig mogelijkheden in de buurt (13%) en vervoer (11%). De jongste leeftijdsgroep (4 t/m 11 jaar) ervaart vaker dan de oudere leeftijdsgroepen te weinig leuke/geschikte mogelijkheden tot sport en beweegactiviteiten in de buurt en te weinig geschikte begeleiding als belemmeringen.

Mensen met een verstandelijke beperking sporten en bewegen volgens hun vertegenwoordigers vooral vanwege het plezier/de ontspanning (52%), voor de gezondheid (44%) en voor de gezelligheid (36%).

Aanbod bij sportbonden

Van de ondervraagde sportbonden heeft drie kwart (n=25) aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking. De meesten weten niet hoeveel leden met een verstandelijke beperking zij hebben. Dit wordt vaak niet bijgehouden, overwegend vanwege de privacy van de sporters. Twaalf bonden hebben een schatting gegeven van het aantal leden met een verstandelijke beperking, waarvan vier bonden exacte cijfers hebben. De aantallen per bond lopen uiteen van 55 tot 800 leden met een verstandelijke beperking. De meesten bonden met aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking hebben hiervoor minder dan 1 fte op het bondsbureau ter beschikking. De belangrijkste reden voor sportbonden om activiteiten voor sporters met een verstandelijke beperking te organiseren, is dat zij dit als maatschappelijke verantwoordelijkheid van de sportbond zien en omdat sporters met een verstandelijke beperking tot de doelgroep van de sportbond behoren. Zeven bonden hebben een competitie voor sporters met een verstandelijke beperking, maar bij ruim de helft staat dit nog in de kinderschoenen, bij een derde betreft het aanbod een volledige competitie. Zestien bonden organiseren wedstrijden voor sporters met een verstandelijke beperking. De wedstrijden zijn sterker opgezet, bij een zesde staat het nog in de kinderschoenen. Dit betreft vaak regionale of lokale wedstrijden.

Aanbod bij sportverenigingen

Een minderheid van de reguliere sportverenigingen (13%) heeft minimaal één lid met een verstandelijke beperking. Bijna drie kwart van de reguliere sportverenigingen met leden met een verstandelijke beperking geeft aan dat het om minder dan tien leden gaat, gemiddeld betreft het zeven leden per vereniging. Het betreft vaker volwassenen met een verstandelijke beperking. Een vijfde van de verenigingen weet niet wat het aantal leden met een verstandelijke beperking in hun vereniging is. Uitgaande van het totaal aantal sportverenigingen in Nederland hebben naar schatting zo'n 3.000 Nederlandse verenigingen leden met een verstandelijke beperking. Uitgaande van het gemiddeld aantal leden zouden in Nederland dan ongeveer 20.000 sporters met een verstandelijke beperking lid zijn van een sportvereniging. Dit betreft een ruwe schatting. Twee vijfde van de sportverenigingen met leden heeft aparte teams of groepen voor mensen met een verstandelijke beperking. Van de SON-verenigingen geldt dit voor vier vijfde van de sportverenigingen. De bereidheid om meer leden met een verstandelijke beperking te laten deelnemen is groot. Ruim twee derde van de reguliere sportverenigingen met leden met een verstandelijke beperking en ruim vier vijfde van de SON-verenigingen is daartoe bereid en ziet ook mogelijkheden, terwijl een kwart van de reguliere sportverenigingen zonder leden met een verstandelijke beperking bereid is en ook mogelijkheden ziet. Een tekort aan (geschikte/opgeleide) vrijwilligers, trainers en begeleiders is het meest genoemde knelpunt om (meer) leden met een verstandelijke beperking in de vereniging op te nemen. De tweede grote belemmering voor sportverenigingen is dat zij vaak niet weten hoe en waar de doelgroep het best kan worden geworven.

Ontmoetingen

58 procent van de mensen met een verstandelijke beperking vindt het volgens hun vertegenwoordiger belangrijk en leuk om in contact te komen met mensen zonder verstandelijke beperking. Van de vertegenwoordigers vindt 85 procent dit belangrijk. Bij 42 procent van de mensen met een verstandelijke beperking die in georganiseerd verband sporten en bewegen, komen ontmoetingen tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking volgens hun vertegenwoordigers regelmatig voor. Bij 30 procent komt het soms voor. Sportbonden kunnen dit moeilijk inschatten, maar ruim de helft verwacht

dat ontmoetingen regelmatig voorkomen. Van de sportverenigingen waar leden met een verstandelijke beperking in aparte groepen sporten, zegt bijna de helft dat ontmoetingen tussen leden met en zonder verstandelijke beperking regelmatig voorkomen. Van de SON-verenigingen is dat ruim twee derde. De drie meest genoemde voorbeelden van ontmoetingen zijn sporten op hetzelfde veld/in dezelfde zaal, elkaar ontmoeten tijdens gezamenlijk evenementen of elkaar spreken/zien in de kantine. Sportbonden en sportverenigingen schatten deze vormen van ontmoetingen ruim hoger in dan de mensen met een verstandelijke beperking. De eerste groep beredeneert waarschijnlijk dat deze ontmoetingen in het algemeen mogelijk zijn of voorkomen, vanuit het geboden aanbod en de faciliteiten. Toch blijkt dat samen sporten op dezelfde tijden bij sportverenigingen minder vaak voorkomt dan het samen sporten op dezelfde locatie, terwijl dit voor ontmoetingen wel relevant is. Voor mensen met een verstandelijke beperking gaat het om een inschatting van de vertegenwoordigers of deze vormen van ontmoeting voor het individu met de verstandelijke beperking voorkomen.

Bekendheid #PlayUnified en SON

Zoals te verwachten valt is de bekendheid met het programma #PlayUnified laag, aangezien het onderzoek voor de start van het programma heeft plaatsgevonden. Van de vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking kent 81 procent het programma niet. Dat geldt voor drie kwart van de sportbonden, bijna alle sportverenigingen (92%) en ruim twee derde van de SON-verenigingen. De bekendheid met Special Olympics is hoger. 50 procent van de vertegenwoordigers heeft weleens van Special Olympics gehoord, is ermee bekend of bij betrokken geweest. Dit geldt voor 96 procent van de sportbonden, 93 procent van de SON-verenigingen en 33 procent van de sportverenigingen.

1. Inleiding

Door samen te sporten en door elkaar te ontmoeten, ontstaat wederzijds respect en waardering. Dat is het uitgangspunt van het programma #PlayUnified¹, een initiatief van Special Olympics Nederland (SON). Dit programma beoogt de houding en het gedrag ten opzichte van mensen met een verstandelijke beperking positief te beïnvloeden, door mensen met en zonder een verstandelijke beperking in contact te brengen door middel van sport. #PlayUnified richt zich op mensen van alle leeftijden, maar in het bijzonder op jeugd en jongvolwassenen (12-25 jaar). De beoogde looptijd van het programma is 2018 tot en met 2021.

Het programma #PlayUnified streeft indirect naar het bevorderen van de sportdeelname van mensen met een verstandelijke beperking in het algemeen, aansluitend op de doelstelling van SON. Aan de uitvoering van het programma zijn doelstellingen gekoppeld ten aanzien van de sportdeelname van en de aandacht en het aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking, het aantal gerealiseerde ontmoetingen tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking en de bekendheid met SON en #PlayUnified. Het Mulier Instituut voert daarop de monitoring uit. In deze rapportage zijn de resultaten van de nulmeting beschreven.

1.1 Doelstelling en onderzoeksvragen nulmeting

Het doel van deze nulmeting is om de startsituatie van het programma #PlayUnified vast te stellen ten aanzien van de eerder genoemde doelstellingen die aan #PlayUnified zijn gekoppeld.

De volgende onderzoeksvragen staan hierbij centraal:

1. Hoeveel mensen in Nederland hebben een verstandelijke beperking?
2. In welke mate sporten mensen met een verstandelijke beperking, in het bijzonder jeugd?
3. In welke mate zijn mensen met een verstandelijke beperking lid van een (reguliere) sportvereniging, in het bijzonder jeugd?
4. Hebben de Nederlandse (reguliere) sportverenigingen en sportbonden aandacht/aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking en op welke manier?
5. Zijn er in de sport ontmoetingen tussen mensen met en mensen zonder verstandelijke beperking?
6. In welke mate zijn mensen met een verstandelijke beperking (jeugd/sporters), sportverenigingen en -bonden bekend met SON en #PlayUnified?
7. Zijn er al goede voorbeelden van (aan) #PlayUnified (vergelijkbare) evenementen?

1.2 Methoden

Om de geformuleerde onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn drie deelonderzoeken uitgevoerd onder vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking, sportverenigingen en sportbonden. De vragen voor deze onderzoeksgroepen zijn op elkaar afgestemd om resultaten en meningen te kunnen vergelijken. Zie bijlage B1 voor een uitgebreidere beschrijving van de methoden. Voorafgaand aan de deelonderzoeken is een beknopt literatuuronderzoek uitgevoerd. Doel daarvan was na te gaan hoeveel

¹ Lees meer op de [website van Special Olympics Nederland](#)

mensen in Nederland naar schatting een verstandelijke beperking hebben en te bepalen wat de beste manier is om de sportdeelname door mensen met een beperking te meten.

Online enquête vertegenwoordigers mensen met een verstandelijke beperking

Voor het onderzoek onder vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking is gebruikgemaakt van een grootschalig internetpanel (van veldwerkbureau GfK, 80.000 tot 100.000 deelnemers). In dit panel zijn respondenten geselecteerd die aangeven dat zij een naaste (kind, broer/zus, of partner) met een verstandelijke beperking hebben. Deze respondenten hebben de vragenlijst ontvangen. Uiteindelijk zijn daarmee van 1.000 respondenten gegevens verzameld over de sport- en beweegdeelname van hun naaste met een verstandelijke beperking. Het betreft mensen die naar inschatting van de vertegenwoordiger zwakbegaafd zijn of een licht tot matig verstandelijke beperking hebben. De enquête is uitgezet in het voorjaar van 2018 en de vragen hebben betrekking gehad op de 12 maanden daarvoor.

We spreken in het vervolg van deze rapportage over naasten als we de mensen met een verstandelijke beperking bedoelen en over vertegenwoordiger als de respondent die namens de naaste/persoon met een verstandelijke beperking de enquêtevragen heeft beantwoord. Wanneer we in de tekst naar het onderzoek verwijzen, spreken we in het vervolg over naastenonderzoek.

Online enquête sportverenigingen

In de zomer van 2018 zijn via het Verenigingspanel van het Mulier Instituut sportverenigingen voor deelname aan het onderzoek uitgenodigd. In totaal hebben 407 panelverenigingen vragen beantwoord over het aandeel leden met een beperking, het aantal ontmoetingen, en de mogelijkheden of problemen die de clubs bij deze doelgroep signaleren. Daarnaast hebben 141 verenigingen die bekend zijn bij SON dezelfde vragenlijst voorgelegd gekregen. Deze 'SON-verenigingen' hebben allemaal leden met een verstandelijke beperking. We spreken in het vervolg van deze rapportage over 'de sportverenigingen' als we de ondervraagde verenigingen uit het Verenigingspanel bedoelen. Deze groep verenigingen staat model voor alle Nederlandse sportverenigingen en nemen we daarom als uitgangspunt voor de nulmeting van het programma #PlayUnified en toekomstige monitors. In de rapportage spreken we verder over 'SON-verenigingen als we sportverenigingen bedoelen die door SON zijn opgegeven om aan het onderzoek deel te nemen. Dit is een specifieke groep sportverenigingen die allemaal leden met een verstandelijke beperking hebben en niet representatief zijn voor de gemiddelde Nederlandse sportvereniging. De SON-verenigingen zijn bijvoorbeeld gemiddeld grotere verenigingen dan de reguliere sportverenigingen uit het Verenigingspanel. In het rapport vergelijken we de resultaten van beide groepen verenigingen. Bij de interpretatie van de resultaten is het van belang om rekening te houden met de verhouding tussen het totaal aantal sportverenigingen (n=407) en sportverenigingen met leden met een verstandelijke beperking (n=69, 17%).

Telefonische interviews sportbonden

In afstemming met NOC*NSF is een telefonische vragenlijst afgenomen met 35 sportbonden waarvan bekend is dat zij zich richten op mensen met een beperking in het algemeen. Zij hebben onder andere vragen beantwoord over het aantal verenigingen en leden met een verstandelijke beperking, of en wat voor sportaanbod ze voor mensen met een verstandelijke beperking hebben en over het aantal ontmoetingen tussen sporters met en sporters zonder een verstandelijke beperking.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we aan wat we onder een verstandelijke beperking verstaan en geven we een schatting van het aantal mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. In hoofdstuk 3 bespreken we de sport- en beweegdeelname en het lidmaatschap van mensen met een verstandelijke beperking bij een sportvereniging en de door hen ervaren stimulansen en belemmeringen bij het (gaan) sporten en bewegen. In hoofdstuk 4 gaan we in op de mate waarin sportverenigingen en sportbonden leden met een verstandelijke beperking en sportaanbod voor deze doelgroep hebben, welke vorm dit heeft, en welke stimulansen en belemmeringen sportverenigingen en sportbonden ervaren bij het organiseren van speciaal sportaanbod. In hoofdstuk 5 zoomen we in op de behoefte aan en de mate waarin ontmoetingen plaatsvinden tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking in de sport. Tevens geven we voorbeelden van dit soort ontmoetingen. We bespreken de bekendheid met #PlayUnified en SON. We sluiten het rapport af met conclusies (hoofdstuk 6).

2. Omvang en definitie verstandelijke beperking

In dit hoofdstuk gaan we kort in op de definitie van een verstandelijke beperking en hoeveel mensen in Nederland een verstandelijke beperking hebben. Deze informatie is voor SON en het programma #PlayUnified van belang om een inschatting te kunnen maken hoe groot de (potentiële) doelgroep van het programma is. Voor het onderzoek onder naasten hielp deskresearch om de juiste vragen te kunnen stellen zodat kon worden vastgesteld of respondenten van het internetpanel een naaste hebben met een verstandelijke beperking. Door inzicht te krijgen in de prevalentie (het vóórkomen) van een verstandelijke beperking in de Nederlandse bevolking, is tevens een inschatting gemaakt hoe groot de kans was dat deelnemers van het internetpanel daadwerkelijk een naaste hebben met een verstandelijke beperking en voor het vervolgonderzoek konden worden uitgenodigd (zie bijlage B1 voor een uitleg over de methode).

2.1 Definitie verstandelijke beperking

Een persoon heeft een verstandelijke beperking wanneer hij of zij een achterstand heeft in zowel intelligentie als aanpassingsgedrag. De verstandelijke beperking moet voor het achttiende levensjaar zijn ontstaan en het intelligentiequotiënt (IQ) moet lager zijn dan zeventig². Door problemen in het aanpassingsgedrag hebben mensen met een verstandelijke beperking vaak moeite met conceptuele, sociale en praktische vaardigheden zoals lezen en schrijven, omgaan met geld, het volgen van regels, oplossen van problemen, deelname aan werk, reizen, het maken van keuzes, persoonlijke verzorging of zelfstandig wonen. Mensen met een verstandelijke beperking hebben bij deze zaken daardoor dikwijls ondersteuning nodig. Dat geldt ook voor sommige mensen met een IQ tussen de 70 en 85, de groep zwakbegaafden. Wanneer zij (ernstige) problemen ervaren in de sociale redzaamheid en daarvoor ondersteuning ontvangen, worden zij in de zorgsector meestal tot de groep mensen met een licht verstandelijke beperking gerekend. Een persoon met een IQ tussen 50 en 70 heeft een licht verstandelijke beperking, een persoon met een IQ lager dan 50 heeft een matig tot ernstig verstandelijke beperking. Het onderscheid tussen zwakbegaafdheid en een lichte verstandelijke beperking is in de praktijk vaak lastig te maken (Von Heijden, Van den Dool, Van Lindert & Breedveld, 2013; Woittiez, Putnam, Eggink & Ras, 2014; Meulenkamp, Waverijn, Langelaan, Van der Hoek, Boeije & Rijken, 2015).

Doelgroep SON en #PlayUnified

Bij de uitvoering van het onderzoek is ook rekening gehouden met de criteria die SON hanteert voor deelname aan SON-evenementen³. De sportevenementen zijn toegankelijk voor alle mensen met een verstandelijke beperking die een sport beoefenen en dat al tenminste zes maanden in georganiseerd verband doen. Voor de definitie van verstandelijke beperking sluit SON aan bij de algemeen gangbare definitie zoals hierboven omschreven (IQ < 75, en achterstand in aanpassingsvermogen). Mensen met een verstandelijke beperking hebben dikwijls ook bijkomende beperkingen zoals in het bewegen, horen

² Volgens de definitie van de American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) (Schalock, Borthwick-Duffy, Bradley, Buntinx, Coulter & Craig, 2010).

³ Special Olympics organiseert jaarlijks meerdere regionale, nationale en internationale sportevenementen voor mensen met een verstandelijke beperking. Iedereen kan meedoen op zijn eigen niveau en plezier staat voorop.

of zien. Ook zij behoren tot de doelgroep. Aan de evenementen nemen doorgaans geen mensen met een zware verstandelijke beperking (IQ < 35) in combinatie met meervoudige problematiek deel, omdat (georganiseerde) sportdeelname voor deze groep minder voor de hand ligt. Bij de selectie van naasten voor het vervolgonderzoek is hiermee rekening gehouden (zie bijlage B1 voor uitleg over de methode).

2.2 Aantal mensen met een verstandelijke beperking

Hoeveel mensen in Nederland een verstandelijke beperking hebben is niet bekend. Er is geen centrale registratie waarin van iedere persoon de gezondheid wordt bijgehouden. Bovendien zijn mensen met een verstandelijke beperking meestal niet vertegenwoordigd in ‘reguliere’ bevolkingsonderzoeken, omdat zij vragen vaak niet goed zelf kunnen beantwoorden of omdat alleen de zelfstandig wonende bevolking voor dergelijke onderzoeken wordt uitgenodigd. We zijn daarom aangewezen op schattingen. Deze zijn dikwijls gebaseerd op de voorzieningen waarvan mensen met een verstandelijke beperking gebruikmaken, zoals dag- en woonvoorzieningen of ambulante hulp. Een algemeen geaccepteerde schatting is die van het Sociaal Cultureel Planbureau ([Volksgezondheidszorg \(2018a\)](#); Woittiez, Putnam, Eggink & Ras, 2014). Daarvoor is gebruikgemaakt van diverse bronnen zoals het zorggebruik en de zorgvraag van mensen met een verstandelijke beperking, registraties van huisartsen en nationaal en internationaal wetenschappelijk onderzoek (Maas, Serail & Janssen, 1988; Roeleveld, Zielhuis & Gabreëls, 1997). Het SCP schat dat ongeveer 142.000 mensen in Nederland een verstandelijke beperking hebben (IQ < 70). Dat is ongeveer 0,85 procent van de bevolking. Ongeveer 74.000 mensen hebben een licht verstandelijke beperking (IQ 50-70) en ongeveer 68.000 mensen een matig tot ernstige verstandelijke beperking (IQ < 50).

Hoeveel mensen zwakbegaafd zijn, is lastiger in te schatten. Vaak blijft deze groep buiten beeld, omdat zij geen gebruikmaken van speciale voorzieningen en in redelijke mate zelfredzaam zijn. Het SCP schat in dat ongeveer 2,2 miljoen mensen in Nederland een IQ tussen 70 en 85 hebben. Hoeveel van hen problemen hebben met betrekking tot zelfredzaamheid en daarbij recht hebben op ondersteuning vanuit de zorg, is nog lastiger te bepalen. Schattingen fluctueren enorm door gebruik van verschillende schattingsmethodes. Een voorzichtige aanname gaat uit van 1,4 miljoen mensen. Afgaande op registraties, blijkt slechts een klein deel daadwerkelijk een beroep te doen op zorg (Ras, Verbeek-Oudijk & Eggink, 2013).

Voor dit onderzoek gaan we voor de omvang van de groep verstandelijk beperkten inclusief zwakbegaafden uit van schattingen van Ras et al. (2013). Deze schattingen zijn gebaseerd op de zorgvraag voor mensen met een verstandelijke beperking in 2011. Daaruit bleek dat 166.000 mensen met een verstandelijke beperking om zorg vroegen, daarvan hadden ongeveer 67.000 mensen een ernstig of matig verstandelijke beperking, ruim 72.000 een licht verstandelijke beperking en een kleine 37.000 mensen waren zwakbegaafd (Ras et al. 2013). Dit staat gelijk aan ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking ([Volksgezondheidszorg, 2018a](#)). Ras et al. (2013) heeft een verdeling naar leeftijd gemaakt onder mensen met een verstandelijke beperking. Deze verdeling is nuttig voor het naastenonderzoek, aangezien jongeren met een verstandelijke beperking de doelgroep is van #PlayUnified. Resultaten in de navolgende hoofdstukken zijn zoveel mogelijk naar leeftijd uitgesplitst.

3. Sportdeelname en lidmaatschap naasten

In dit hoofdstuk bespreken we of en in welke mate mensen met een verstandelijke beperking deelnemen aan sport- en beweegactiviteiten en daarvoor lid zijn van een sportvereniging. Ook gaan we in op de stimulansen en belemmeringen die zij ervaren bij het (gaan) sporten en bewegen. Daarvoor maken we gebruik van het naastenonderzoek onder mensen met een licht of matige verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid.

3.1 Deelname aan sport- en beweegactiviteiten

Uit het naastenonderzoek komt naar voren dat in het afgelopen jaar volgens de vertegenwoordigers 88 procent van de naasten met een verstandelijke beperking heeft deelgenomen aan sport- en beweegactiviteiten (tabel 3.1). Van alle naasten sport 39 procent. Actief transport (fietsen of lopen naar school en werk bijvoorbeeld) neemt een belangrijk deel van de beweegactiviteiten in (resp. 41% en 37%). Kinderen (51%) en jongeren (45%) met een verstandelijke beperking sporten vaker dan oudere leeftijdsgroepen. Jongeren (12-25 jaar) met een verstandelijke beperking fietsen relatief vaker naar bijvoorbeeld school, werk of winkels (57%) dan andere leeftijdsgroepen (15%-36%). Kinderen nemen vaker deel aan gymlessen dan de andere leeftijdsgroepen. De groep mensen met een verstandelijke beperking van 65 jaar of ouder is het minst actief: 30 procent neemt niet deel aan het sport- of beweegaanbod.

Tabel 3.1 Sport- en beweegdeelname van naasten met een verstandelijke beperking in de periode afgelopen 12 maanden volgens vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking (in procenten. n=1.000)

	Totaal n=1.000	4-11 jaar n=47	12-25 jaar n=234	26-64 jaar n=566	≥ 65 jaar n=108
Fietsen naar school, werk, winkels, openbaar vervoer, etc.	41	29	57	36	15
Sporten	39	51	45	36	21
Lopen naar school, werk, winkels, openbaar vervoer, etc.	37	40	38	36	27
Wandelen als ontspanning	33	23	32	36	22
Fietsen als ontspanning	24	36	29	19	10
Gymlessen	20	57	34	4	4
Geen beweegactiviteit	12	7	8	12	30
Andere beweegactiviteit	4	4	4	3	7

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

Vertegenwoordigers die aangeven dat hun naaste sterk tot zwaar belemmerd wordt in het sporten en bewegen, blijken ook relatief minder vaak deel te nemen aan sport dan naasten die licht of niet worden belemmerd (niet in tabel). Naasten met een goede gezondheid sporten tevens relatief vaker dan naasten met een minder goede gezondheid.

Soort sporten

De top vijf van sporten die de naasten met een verstandelijke beperking het meest beoefenen bestaat uit fitness (31%), voetbal (23%), zwemmen (23%), vechtsport (8%) en paardrijden (5%, niet in figuur).

Frequentie sportdeelname

Als naasten sporten (n=372), doen ze dat ook bijna allemaal wekelijks of dagelijks (87%). Bijna alle ouderen nemen wekelijks deel aan sport-/beweegaanbod (96%). Volwassenen (25-64 jaar, 83%) het minst. Van alle naasten (inclusief niet-sporters) neemt 35 procent wekelijks of dagelijks deel aan sport- of beweegactiviteiten, kinderen (46%) en jongeren (41%) relatief vaker dan de twee oudere leeftijdsgroepen (resp. 30% en 20%). Dat is lager dan de algemene Nederlandse bevolking. In 2017 deed 57 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder wekelijks of vaker aan sport ([Volksgezondheidszorg, 2018b](#)).

3.2 Verband waarin naaste sport en beweegt

Het verband waarin mensen met een verstandelijke beperking sporten en bewegen varieert. Van de naasten die deelnemen aan sport- en beweegactiviteiten ter ontspanning, doen de meesten dit ongeorganiseerd (30%; tabel 3.2). Sporten als lid van een sportclub wordt relatief vaker door kinderen (4-11 jaar) en jongeren (12-25 jaar) gedaan (resp. 35% en 28%). Ook zijn zij vaker betrokken bij sportactiviteiten op school. Ouderen sporten of bewegen vooral op een ongeorganiseerde manier (43%), bij een (dag)activiteitencentrum (27%), of in medisch verband (16%).

Tabel 3.2 Het verband waarin de naaste met verstandelijke beperking deelneemt aan sport- en beweegactiviteiten ter ontspanning volgens vertegenwoordigers (in procenten, meerder antwoorden mogelijk, n=686)

	Totaal n=686	4-11 jaar n=37	12-25 jaar n=166	26-64 jaar n=382	≥ 65 jaar n=54
Ongeorganiseerd	30	27	27	32	43
Als lid van een (sport)vereniging	22	35	28	14	8
Georganiseerd door een instelling die begeleidt/ondersteunt	15	5	12	20	9
Bij een fitnesscentrum of andere commerciële sportaanbieder	14	8	19	13	6
In medisch/therapeutisch verband	14	16	10	15	16
Sportactiviteiten op/rond de school (buiten gymlessen om)	13	33	22	1	2
Georganiseerd door (dag)activiteitencentrum	11	0	9	14	27
Als lid/deel van een groep mensen die samen actief beweegt	8	11	6	9	7
Weet niet	8	8	7	9	7
Georganiseerd op/rond het werk	3	3	2	4	2
Anders	1	0	0	1	0

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

Van alle naasten in het onderzoek (zowel sporters als niet-sporters) is een zesde (15%) lid van een sportvereniging (niet in tabel). Het lidmaatschap van een sportvereniging ligt achter bij dat van de algemene Nederlandse bevolking (31%, 6 jaar en ouder, [Volksgezondheidszorg, 2018c](#)).

Ook hier zien we dat naasten die volgens hun vertegenwoordiger zwaar (2%) tot sterk (7%) belemmerd zijn in het sporten en bewegen of een (zeer) (0%) slechte (3%) gezondheid hebben, minder vaak lid zijn van een sportvereniging.

Van de naasten die wekelijks deelnemen aan sportactiviteiten is 37 procent lid van een sportvereniging.

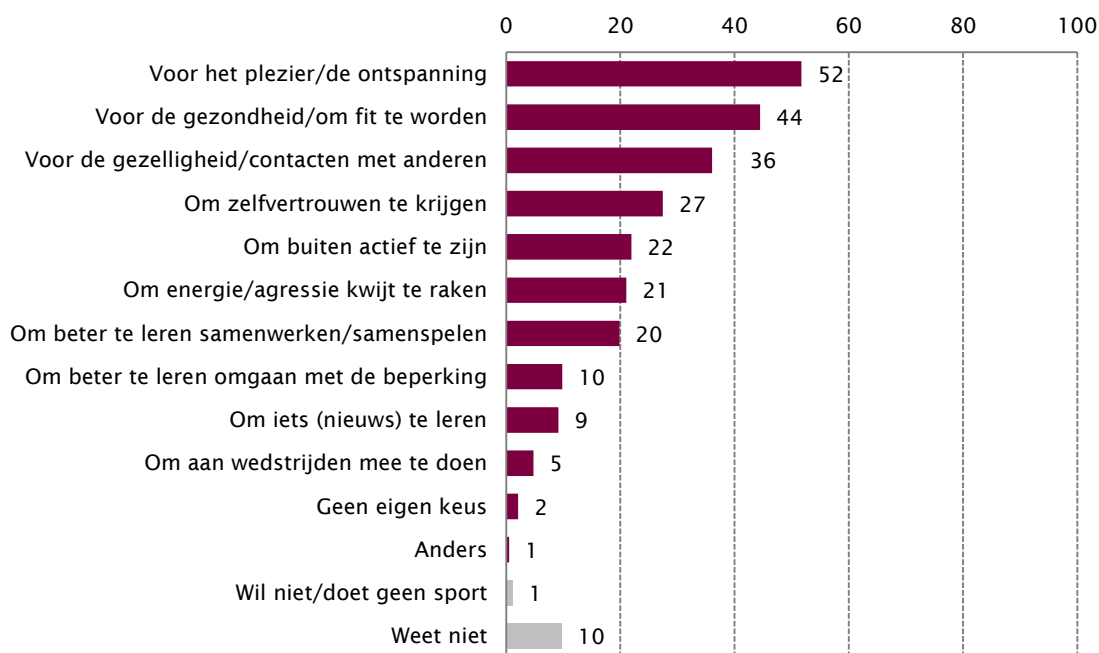
De helft van de naasten die bij een sportvereniging sport, is lid van een reguliere sportvereniging (52%), en 46 procent is lid van een speciale sportvereniging voor mensen met een verstandelijke beperking. Dat geldt minder voor naasten in de leeftijdsgroepen van 4 t/m 11 jaar (39%) en 12 t/m 25 jaar (34%) en het meest voor volwassenen van 26 t/m 64 jaar (68%) (niet in figuur).

De naasten die meesporten in een reguliere sportvereniging, sporten vaak ook samen met mensen zonder een verstandelijke beperking (81%). Een zesde (15%) sport wel in speciale groepen voor mensen met een verstandelijke beperking.

3.3 Motieven en belemmeringen en bij sport- en beweegactiviteiten

De belangrijkste redenen waarom de naasten met een verstandelijke beperking meedoen aan sport- en beweegactiviteiten zijn volgens de vertegenwoordigers voor het plezier/ontspanning, voor de gezondheid, en voor de gezelligheid (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Motieven voor mensen met een verstandelijke beperking om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten volgens vertegenwoordigers (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=1.000)

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

Drie kwart van de vertegenwoordigers vindt het (heel) belangrijk dat hun naaste deelneemt aan sport- en beweegactiviteiten. De redenen die ze daarvoor aangeven zijn plezier (65%) en gezondheid (65%), gevolgd door zelfvertrouwen krijgen (44%) en om beter te leren samenwerken/-spelen (31%, niet in figuur).

Een kwart van de naasten met een verstandelijke beperking ervaart volgens de vertegenwoordigers geen belemmeringen bij deelname aan sport en beweegactiviteiten (tabel 3.3). Drie kwart ervaart wel belemmeringen. De belangrijkste belemmeringen die zijn genoemd, zijn een gebrek aan behoefte/zin,

te weinig (geschikte) begeleiding en de gezondheid. De ervaren knelpunten verschillen naar leeftijdsgroep. De jongste leeftijdsgroep (4 t/m 11 jaar) ervaart vaker dan de oudere leeftijdsgroepen te weinig leuke/geschikte mogelijkheden tot sport- en beweegactiviteiten in de buurt en te weinig geschikte begeleiding als belemmeringen. Jongeren (12 t/m 25 jaar) ervaren onvoldoende acceptatie en de moeilijkheid om een team op te zetten relatief vaker als belemmeringen dan de oudere leeftijdsgroepen.

Het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat geen zin of behoefte heeft aan sporten en bewegen neemt toe naarmate de leeftijd toeneemt. Voor de oudste leeftijdsgroep (65-plus) zijn gezondheidsklachten een veel genoemd knelpunt om te sporten en te bewegen.

Tabel 3.3 Knelpunten of belemmeringen die mensen met een verstandelijke beperking ervaren bij sport- en beweegactiviteiten volgens vertegenwoordigers (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=1.000)

	Totaal n=1.000	4-11 jaar n=47	12-25 jaar n=234	26-64 jaar n=566	≥ 65 jaar n=108
Heeft er geen behoefte aan/geen zin in	32	20	26	39	48
Te weinig (geschikte) begeleiding	20	29	22	18	12
Gezondheid laat sport en bewegen niet toe	14	11	7	18	30
Te weinig mogelijkheden in de buurt	13	25	16	8	1
Het vervoer	11	10	12	12	4
Lastig om een team/training op te zetten	10	11	15	7	5
Onvoldoende acceptatie/bang voor vooroordelen	9	9	14	8	2
Financiële middelen	1	0	1	1	0
Contact met anderen is lastig	1	0	1	1	0
Afwezigheid van een maatje	0	0	1	0	0
Begeleiding doet weinig met bewegen	0	0	0	0	0
Anders	1	0	1	1	0
Weet ik niet	9	2	8	11	8
<i>Geen knelpunten</i>	<i>23</i>	<i>29</i>	<i>29</i>	<i>19</i>	<i>12</i>

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

4. Sportaanbod

In dit hoofdstuk gaan we in op het sportaanbod voor mensen met een verstandelijke beperking. We bespreken in hoeverre sportbonden en sportverenigingen (al) leden hebben met een verstandelijke beperking, op welke manier deze leden kunnen sporten en welke stimulansen en belemmeringen sportbonden en verenigingen ervaren om (meer) leden met een verstandelijke beperking op te nemen.

4.1 Sportaanbod en leden bij sportbonden

In deze paragraaf bespreken we in hoeverre de geïnterviewde sportbonden (n=35) aandacht besteden aan of aanbod hebben voor sporters met een verstandelijke beperking, waarom dat aanbod bestaat en waar dat aanbod uit bestaat. Tevens is hen gevraagd een schatting te geven van het aantal sporters met een verstandelijke beperking dat binnen de sportbond actief is.

Aantal leden sportbonden

Van de geïnterviewde 35 'reguliere' sportbonden (exclusief Gehandicaptensport Nederland) die aandacht hebben voor gehandicaptensport in het algemeen, hebben 25 sportbonden aangegeven dat zij aanbod hebben voor de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking (zie figuur B2.1). Tien bonden hebben geen aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking.

Op de vraag hoeveel leden met een verstandelijke beperking de sportbond heeft, geven de meesten van hen als eerste reactie aan dit niet goed te weten (later geven sommigen alsnog een schatting). Aangesloten sportverenigingen houden dit over het algemeen niet bij met als reden het waarborgen van de privacy van hun sporters. Verenigingen houden enkel het aantal lidmaatschappen bij en niet of dit een sporter met (verstandelijke) beperking betreft.

Acht sportbonden hebben wel een (grove) schatting gegeven van het aantal leden met een verstandelijke beperking. Vier bonden zeggen exacte cijfers te hebben van het aantal leden met een verstandelijke beperking. Tien bonden weten het niet (tabel 4.1). Drie bonden beschikken enkel over het totaal aantal leden met een beperking (alle soorten beperkingen), met een minimum van 530 en maximum van 4.500 leden. De bonden die een schatting hebben gegeven doen dat op basis van (de grootte van) de verenigingen die een aanbod hebben voor deze doelgroep, georganiseerde wedstrijden en andere georganiseerde activiteiten. De aantallen van de bonden die een schatting hebben gegeven en van de bonden die het exacte aantal weten, lopen uiteen van 55 tot 800 leden (tabel 4.1). In de meeste gevallen (n=6) betrof dit een waarde tussen de 50 en 200 leden met een verstandelijke beperking. Vier sportbonden hebben aangegeven meer dan 500 leden te hebben. Bij de meeste sportbonden betreft het aandeel leden met een verstandelijke beperking op het totaal aantal bondsleden tussen 0,1 en 1,8 procent (tabel B2.2 in bijlage 2).⁴ Gemiddeld is dat 0,55 procent per bond.

⁴ Soms gaven sportbonden een schatting tussen twee getallen in, bijvoorbeeld tussen de 100 en 200. Hiervan is dan het gemiddelde genomen.

Tabel 4.1 Aantal sportbonden met leden met een verstandelijke beperking, naar grootte van het aantal leden met een verstandelijke beperking (in absolute aantallen, n=25)*

Aantal leden met een verstandelijke beperking	Aantal sportbonden
50-200	6
200-350	2
350-500	0
500-650	3
> 650	1
Weet niet/wordt niet bijgehouden	10
Cijfers leden met beperking	3
Totaal	25

* Let op het lage (n=25) aantal respondenten.

Bron: onderzoek sportbonden, 2018.

Enkele bonden hebben cijfers gebaseerd op het aantal deelnemers aan georganiseerde activiteiten. Mogelijk is dit een onderschatting van het totaal aantal beoefenaren met een verstandelijke beperking van de tak van sport. Volgens sommige bonden ligt het aantal leden waarschijnlijk hoger dan het aantal geregistreerde leden met een verstandelijke beperking:

“De activiteiten zijn niet formeel geregistreerd. Wel organiseert een club in Amsterdam aanbod voor deze doelgroep, maar niemand wordt als lid opgegeven.” (Sportbond)

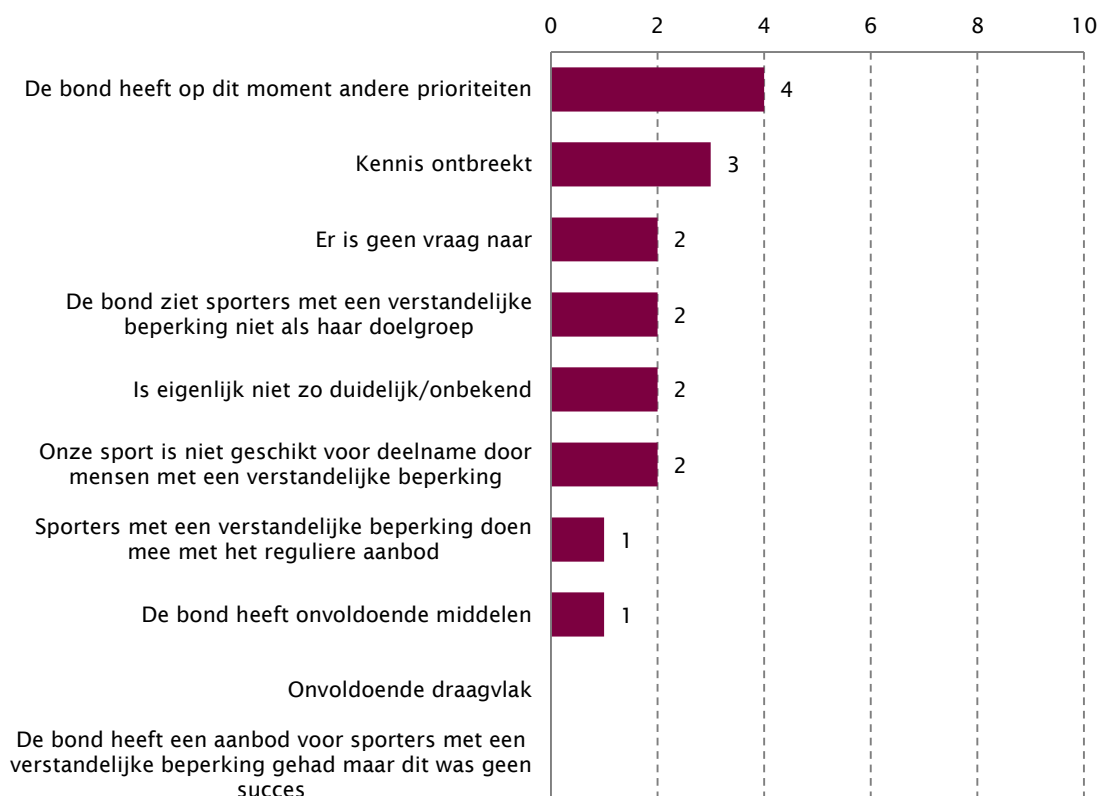
Naast de 35 reguliere sportbonden is ook Gehandicaptensport Nederland (tevens aangesloten bij NOC*NSF) gevraagd een inschatting te geven van het aantal sporters met een verstandelijke beperking dat actief is binnen de sportbond. Gehandicaptensport Nederland is de sportbond speciaal voor mensen met een beperking, behartigt de belangen van aangesloten sportverenigingen en is tevens verantwoordelijk voor de organisatie van zeven takken van sport. Dit zijn voor mensen met een motorische beperking rolstoelrugby, para ice hockey en boccia. Voor mensen met een visuele beperking zijn dit showdown, goalbal en blindenvoetbal. Bocce is momenteel de enige sport voor mensen met een verstandelijke beperking waarvoor de organisatorische verantwoordelijkheid bij Gehandicaptensport Nederland ligt. Ook voor deze bond geldt dat over het aantal sporters/leden met een verstandelijke beperking geen cijfers beschikbaar zijn. Gegevens uit het verleden zijn niet bewaard vanwege privacyrichtlijnen. De sporters die bij Gehandicaptensport Nederland de zeven takken van sport beoefenen vormen maar een klein deel van het totaal aantal leden. Veel van de aangesloten sportverenigingen zijn handicapspecifieke (omni)verenigingen waar een groot aantal sporten en beweegactiviteiten wordt beoefend op recreatief niveau. Momenteel schat Gehandicaptensport Nederland dat ongeveer 35 tot 40 procent van alle leden van de bond een verstandelijke beperking heeft. Dat zijn ongeveer 3.500 leden.

Redenen geen aanbod

Redenen voor sportbonden om zich niet op de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking (n=10) te richten zijn dat de bond op het moment andere prioriteiten heeft (n=4), gevolgd door het ontbreken van kennis om aanbod voor deze doelgroep te realiseren (n=3; figuur 4.1). Geen enkele sportbond heeft aangegeven geen succes met aanbod in het verleden te hebben gehad of dat onvoldoende draagvlak aanwezig was om het aanbod te realiseren. Een vijfde (n=2) van de sportbonden benoemt dat de sport die zij vertegenwoordigen niet geschikt is voor sporters met een verstandelijke

beperking. Daarnaast is genoemd dat sporters met een verstandelijke beperking mee sporten in reguliere groepen, waardoor geen apart aanbod hoeft te worden opgezet.

Figuur 4.1 Redenen voor sportbonden om geen aanbod te hebben voor sporters met een verstandelijke beperking (in absolute aantallen, meerdere antwoorden mogelijk, n=10*)

* Let op het lage (n=10) aantal respondenten.

Bron: onderzoek sportbonden, 2018.

Eén sportbond geeft aan van plan te zijn de komende twee jaar te starten met een aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking. Redenen voor deze sportbond om hiermee te starten zijn dat de sportbond het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid ziet en dat een bestuurslid zich hiervoor sterk maakt. Negen bonden zijn niet van plan om de komende twee jaar te starten met een dergelijk aanbod.

Motieven voor aanbod

De belangrijkste reden voor sportbonden om wel activiteiten voor sporters met een verstandelijke beperking te organiseren (n=25), is dat zij dit als maatschappelijke verantwoordelijkheid van de sportbond zien (figuur 4.2). Ruim drie vierde geeft aan dat sporters met een verstandelijke beperking tot de doelgroep van de sportbond behoren. Hiermee wordt meestal bedoeld dat de sportbond streeft naar inclusiviteit en dat zij deze sporters niet uitsluit. Geen enkele sportbond heeft aangegeven het organiseren van activiteiten voor sporters met een verstandelijke beperking te zien als een subsidiebron die de sportbond kan versterken.

Figuur 4.2 Belangrijkste redenen voor sportbonden om activiteiten te organiseren voor sporters met een verstandelijke beperking (in procenten, maximaal drie antwoorden mogelijk, n=25)*

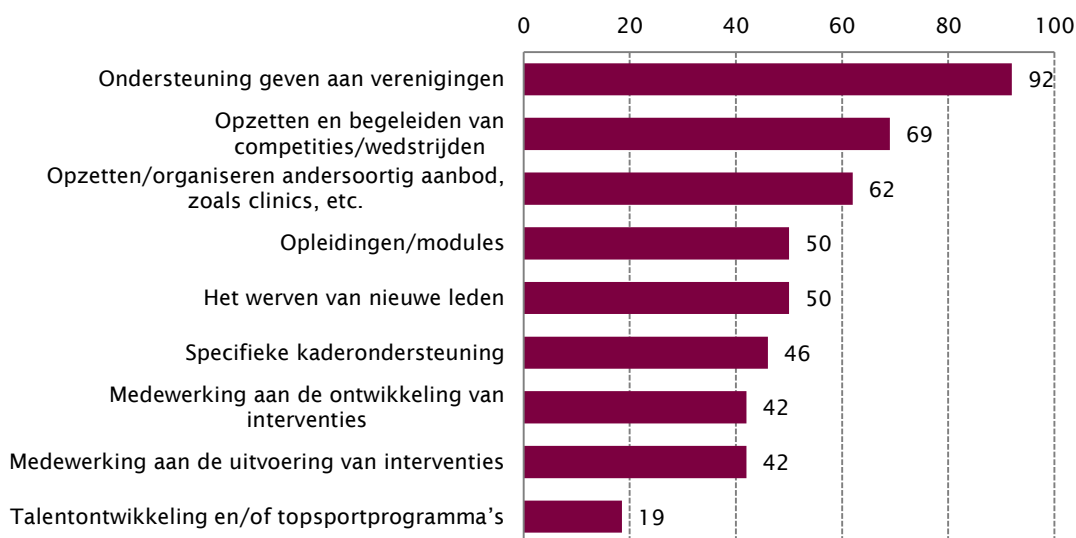
* Let op het lage (n=25) aantal respondenten.

Bron: onderzoek sportbonden, 2018.

Inhoud sportaanbod

Als sportbonden aanbod hebben voor sporters met een verstandelijke beperking, houdt dit in bijna alle gevallen in dat de sportbond ondersteuning geeft aan sportverenigingen die met een aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking willen starten of al een aanbod voor deze doelgroep hebben (zie ook figuur 4.3). Het minst vaak hebben sportbonden een programma voor talentontwikkeling of een topsportprogramma voor sporters met een verstandelijke beperking. Ruim twee derde van de bonden heeft aangegeven competities en/of wedstrijden voor sporters met een verstandelijke beperking op te zetten en te begeleiden. De helft van de sportbonden zet zich actief in voor het werven van nieuwe leden met een verstandelijke beperking.

Figuur 4.3 Inhoud van het aanbod van sportbonden gericht op sporters met een verstandelijke beperking (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=25)*

* Let op het lage (n=25) aantal respondenten.

Bron: onderzoek sportbonden, 2018.

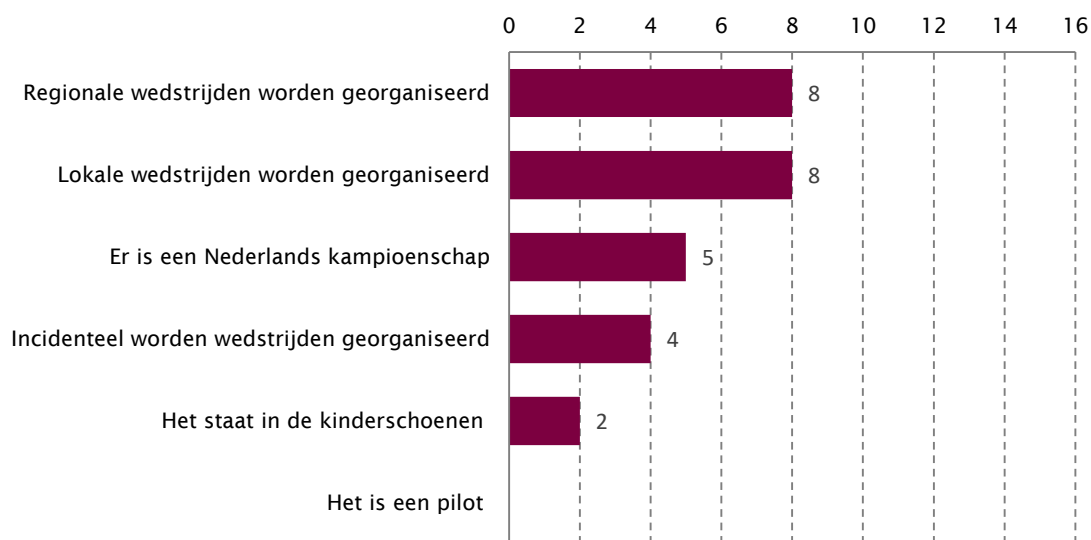
Hoe ver de bonden zijn met het opzetten en begeleiden van competities en/of wedstrijden verschilt. Aan de sportbonden die hebben aangegeven een competitie te organiseren (n=7), is gevraagd naar de mate waarin de competitie is geïmplementeerd. Bij vier van deze bonden staan de georganiseerde competities in de kinderschoenen (niet in figuur). Sportbonden geven als toelichting dat inmiddels enkele keren een competitie is gehouden en dat de organisatie en implementatie ervan langzaam een vaste vorm begint te krijgen. Bij één sportbond gaat het nog om een pilot. Twee bonden hebben een volledige competitie. Competities worden gemiddeld bezet door 5 tot 330 teams per jaar, afhankelijk van de grootte van de sportbond. De teams hebben tussen de zes en tien spelers.

Aan de sportbonden die hebben aangegeven wedstrijden te organiseren (n=16), is tevens gevraagd in hoeverre deze geïmplementeerd zijn (meer antwoorden mogelijk). De georganiseerde wedstrijden verschillen van vorm en bonden kunnen meerdere van deze vormen aanbieden. Soms gaat het om een eendaags evenement, andere keren betreft het een toernooi dat langer dan een dag duurt. Geen enkele sportbond geeft aan dat de wedstrijden die ze organiseren nog een pilot is en van twee bonden staat de organisatie van wedstrijden nog in de kinderschoenen. Vier bonden organiseren incidenteel een wedstrijd.

Kanttekening voor zowel de georganiseerde competities als toernooien is dat deze niet altijd over het hele land zijn georganiseerd. Soms heeft een bond een volledige competitie in een bepaald deel van het land of is de organisatie van wedstrijden beperkt tot een aantal. Acht sportbonden organiseren wedstrijden op lokaal en/of regionaal niveau. Vijf bonden hebben zelfs (tevens) een Nederlands kampioenschap. Wedstrijden verschillen in het aantal deelnemende teams. Dit verschilt niet enkel tussen de sportbonden, maar ook per georganiseerde wedstrijd binnen de sportbond zelf. Sommige wedstrijden zijn bijvoorbeeld grootschaliger, waardoor ruimte is voor meer teams. De aantallen lopen daarom sterk uiteen van vijf tot 390 teams. Gemiddeld doen tussen de vier en 280 individuele spelers mee. Deze resultaten dienen voorzichtig te worden geïnterpreteerd. Voor sportbonden waren dit moeilijk te beantwoorden vragen, omdat het per sport kan verschillen in hoeverre gesproken kan

worden van teams of individuele spelers. Zo is tennis een individuele sport, maar wordt in teams competitie gespeeld en kon volgens sommige sportbonden die een teamsport organiseren wel over individuele spelers worden gesproken en volgens andere bonden niet.

Figuur 4.5 Mate waarin wedstrijden voor mensen met een verstandelijke beperking zijn geïmplementeerd bij sportbonden (in absolute aantallen, meerdere antwoorden mogelijk, n=16)*

* Let op het lage (n=16) aantal respondenten.
Bron: onderzoek onder sportbonden, 2018.

Beleid

De wijze waarop aangepast sporten voor mensen met een verstandelijke beperking in het beleid van de sportbonden is opgenomen verschilt per sportbond (figuur 4.6). Acht sportbonden geven aan dat aangepast sporten is opgenomen in het algemeen beleid van de sportbond. Dit houdt in dat binnen het beleidsdocument een paragraaf is opgenomen voor aangepast sporten. Zeven bonden hebben een specifiek los beleidsdocument voor aangepast sporten. Twee bonden hebben geen specifiek beleid voor aangepast sporten. Reden hiervoor is bijvoorbeeld omdat zij inclusief willen zijn:

“We hebben een algemeen beleid, omdat we zo inclusief werken, willen we deze doelgroep niet apart noemen.”

De overige drie bonden zijn bezig om een specifiek beleid voor mensen met een verstandelijke beperking op te zetten of hebben een commissie die zich bezighoudt met deze doelgroep:

“Er is een commissie die zich hiermee bezighoudt. Deze commissie bestaat uit vrijwilligers. Het is een groep bestaande uit vier mensen die de bond inzet als verenigingen bijvoorbeeld vragen hebben over aangepast sporten. Als de vrijwilligers tools nodig hebben, is er een potje om ze te helpen. Dit zijn mensen met hart voor mensen met een verstandelijke beperkingen en verstand hiervan hebben.”

Figuur 4.6 De wijze waarop aangepast sporten binnen sportbonden opgenomen is in het beleid (in procenten, n=25)*

* Let op het lage (n=25) aantal respondenten.

Bron: onderzoek sportbonden, 2018.

Beschikbare menskracht bij sportbonden

Twee derde (n=16) van de sportbonden met aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking heeft minder dan 1 fte tot haar beschikking voor het organiseren van aanbod voor deze doelgroep. Twee bonden beschikken over meer dan 1 fte. Eén bond weet het niet. Een kwart van deze groep (n=7) geeft aan 0 fte te hebben. Meestal is één persoon binnen de bond verantwoordelijk voor de werkzaamheden rondom dit thema en deze doelgroep. De desbetreffende persoon heeft hiervoor ruimte binnen haar of zijn werkpakket, maar het aantal fte dat hieraan wordt besteed, is verwaarloosbaar. Aan sportbonden die hebben aangegeven programma's voor talentontwikkeling en/of topsport te hebben voor sporters met een verstandelijke beperking (n=5), is gevraagd welk deel van het totaal aantal fte voor deze doelgroep beschikbaar is. Dit aantal is minimaal, in lijn met het totaal aantal fte. Eén bond heeft een noemenswaardige hoeveelheid fte voor dit thema, namelijk 0,8 van het totaal van 1,4 fte.

4.2 Sportaanbod en leden bij sportverenigingen

In deze paragraaf bespreken we hoeveel reguliere sportverenigingen (uit het Verenigingspanel) en SON-verenigingen leden hebben met een verstandelijke beperking, hoe deze leden binnen de vereniging sporten en welke mogelijkheden en belemmeringen verenigingen ervaren om (meer) leden met een verstandelijke beperking op te nemen.

Aantal leden sportverenigingen

Meer dan de helft (54%) van de reguliere sportverenigingen geeft aan één of meer leden met een beperking te hebben. Dit kan gaan om leden met een lichamelijke of verstandelijke beperking, maar ook om leden met gedragsproblemen. Uiteindelijk heeft een minderheid (13%, n=69) van de sportverenigingen minimaal één lid met een verstandelijke beperking. Dat is inclusief drie zogenaamde categorale sportverenigingen (specifiek voor mensen met een beperking). Grote verenigingen (> 300 leden) hebben vaker leden met een verstandelijke beperking dan kleine verenigingen (≤ 100 leden).

Alle SON-verenigingen hebben leden met een verstandelijke beperking. Daarnaast geven SON-verenigingen aan dat zij ook leden met andere beperkingen hebben, zoals bijvoorbeeld gedragsproblemen (78%), een motorische beperking (63%) of een chronische aandoening (40%, niet in tabel). Goed om te weten is dat SON-verenigingen gemiddeld wat groter in omvang zijn dan de reguliere

sportverenigingen (uit het Verenigingspanel). Zo is 45 procent van de SON-verenigingen een grote vereniging (meer dan 250 leden) tegen 21 procent van de reguliere sportverenigingen.

Ongeveer een vijfde van alle reguliere sportverenigingen en van de SON-verenigingen geeft aan niet te weten hoeveel leden met een verstandelijke beperking binnen de vereniging sporten (niet in tabel). Drie kwart van de sportverenigingen (72%) dat wel een schatting heeft gegeven, heeft minder dan tien leden met een verstandelijke beperking (tabel 4.2). Bij een kwart gaat het om meer dan tien leden. Gemiddeld gaat het bij sportverenigingen om zeven leden per vereniging. Verder is het merendeel van de leden met een verstandelijke beperking bij reguliere sportverenigingen volwassen (59%) en is twee vijfde jonger dan 18 jaar (41%, niet in tabel). Bij de SON-verenigingen zien we een groter percentage verenigingen met meer dan tien leden.

Tabel 4.2 Het aantal leden met een verstandelijke beperking bij sportverenigingen (n=54) en SON-verenigingen (n=112), basis aantal SON-/sportverenigingen dat een ledental heeft opgegeven (in absolute aantallen en procenten)

	Verenigingspanel		SON-verenigingen	
	n	%	n	%
1-10 leden	38	72	50	45
11-30 leden	14	24	40	36
31-50 leden			10	9
50-100 leden	2	4	7	6
> 100 leden			5	4

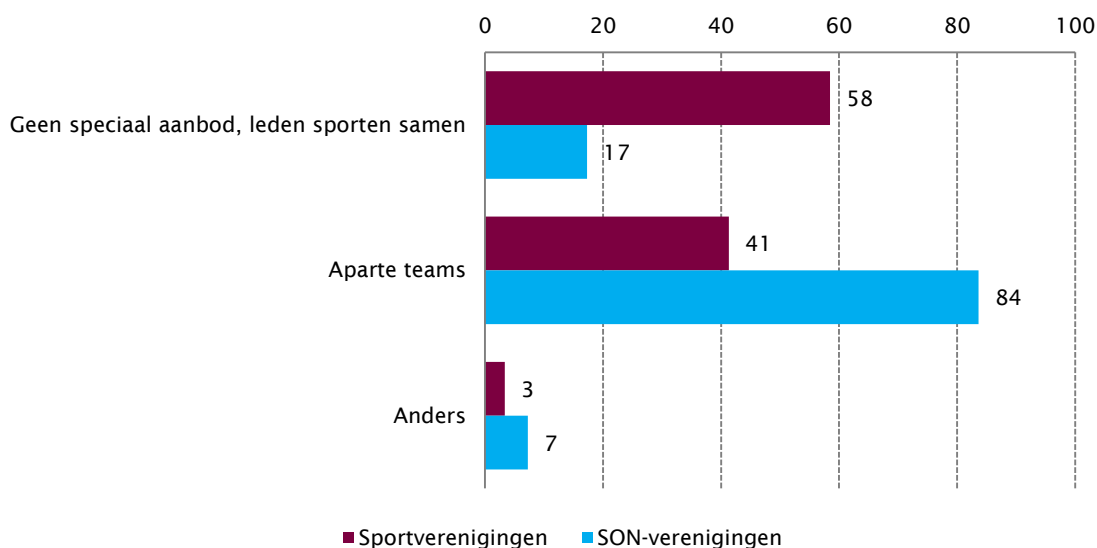
Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018; onderzoek SON-verenigingen, 2018.

Tak van sport en soort aanbod

Van de reguliere sportverenigingen die leden met een verstandelijke beperking hebben, bestaat het grootste aandeel uit voetbal-en korfbalverenigingen (beide 11%). In hoofdstuk 3 beschreven we dat voetbal door de vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking werd genoemd als één van de meest beoefende sporten door hun naasten (23%). Korfbal werd echter vrijwel niet genoemd (3%). De sporttakken die andere sportverenigingen met een verstandelijke beperking aanbieden zijn onder andere atletiek (7%), omnisporten (7%), gymnastiek (6%) en boogschieten, jeu de boules en paardensport (5%).

Sportverenigingen met leden met een verstandelijke beperking laten leden met en zonder een verstandelijke beperking vooral samen sporten (58%), terwijl bij SON-verenigingen de leden met een verstandelijke beperking vooral in aparte teams sporten (84%, figuur 4.6). Grotere reguliere sportverenigingen hebben vaker (83%) aparte teams of groepen voor leden met een verstandelijke beperking dan middelgrote (25%) of kleine (21%) verenigingen (niet in figuur).

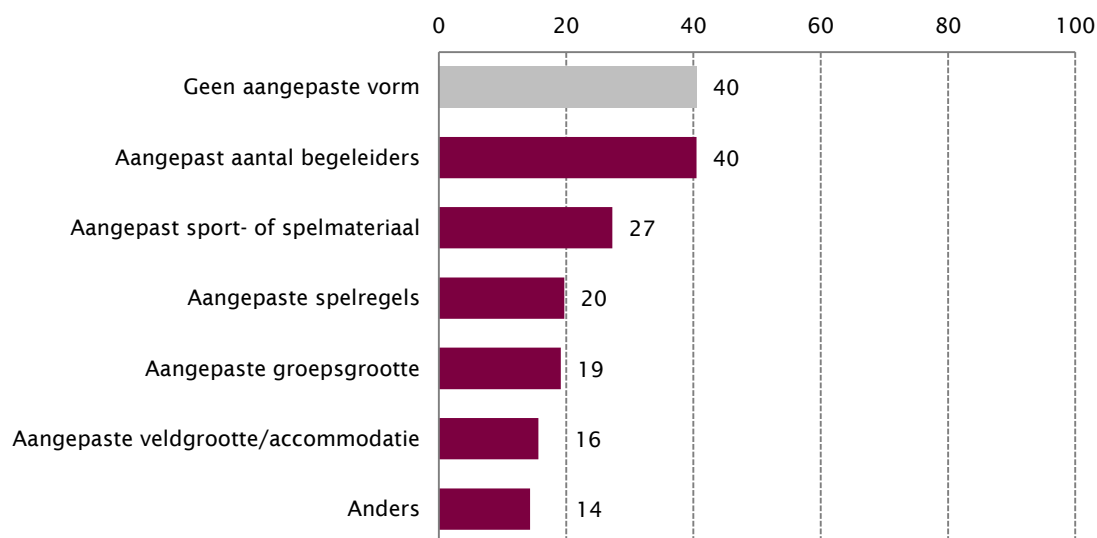
Figuur 4.6 Aanbod voor leden met een verstandelijke beperking bij sportverenigingen (n=69) en SON-verenigingen (n=141), basis SON-/sportverenigingen met tenminste één lid met een verstandelijke beperking (in procenten, meer antwoorden mogelijk)

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018; onderzoek SON-verenigingen, 2018.

Van de sportverenigingen die leden hebben met een beperking, voert twee vijfde (40%) geen aanpassingen door in hun sportaanbod (figuur 4.7). De verenigingen die wel hun sportaanbod op deze doelgroep aanpassen, doen dit vooral door de aanwezigheid van extra begeleiders tijdens het sporten (40%), gevolgd door het gebruik van aangepast sport- en spelmateriaal (27%).

Figuur 4.7 Aanpassingen in sportaanbod voor mensen met een verstandelijke beperking, basis sportverenigingen met tenminste één lid met een verstandelijke beperking (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=210)

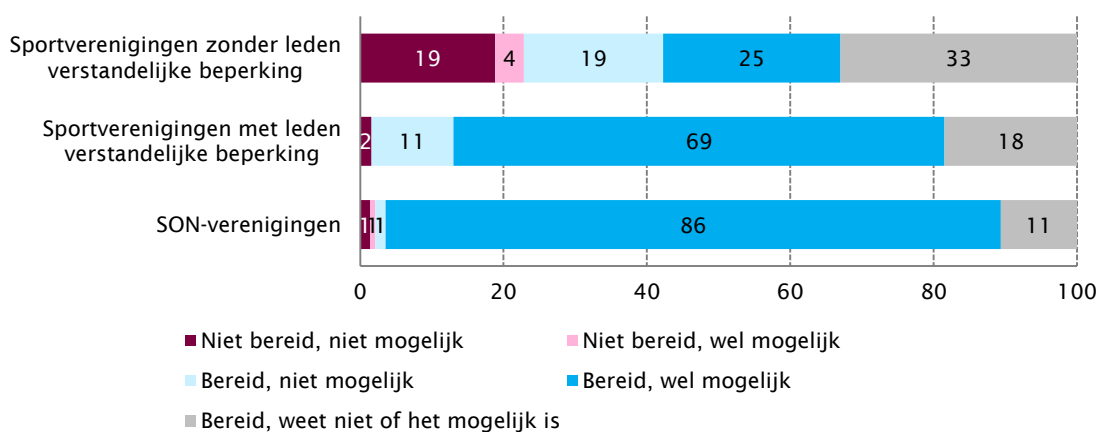

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018.

Mogelijkheden en belemmeringen voor meer leden

Van de sportverenigingen zonder leden met een verstandelijke beperking, is een kwart (25%) bereid en ziet ook mogelijkheden om mensen met een verstandelijke beperking deel te laten nemen bij de sportvereniging (figuur 4.6). Van de sportverenigingen die al tenminste één lid hebben met een verstandelijke beperking, geeft 69 procent aan bereid te zijn en mogelijkheden te zien om meer leden te laten deelnemen. Van de SON-verenigingen, die allen al leden met een verstandelijke beperking hebben, is 86 procent bereid en ziet mogelijkheden om meer leden met een verstandelijke beperking op te nemen. Een deel van de sportverenigingen en SON-verenigingen is wel bereid, maar weet niet of het mogelijk is.

Figuur 4.6 Bereidheid en mogelijkheid om mensen met een verstandelijke beperking (meer) te laten deelnemen, naar sportverenigingen (zonder en met leden met een verstandelijke beperking (n=407) en SON-verenigingen (n=141*); in procenten)

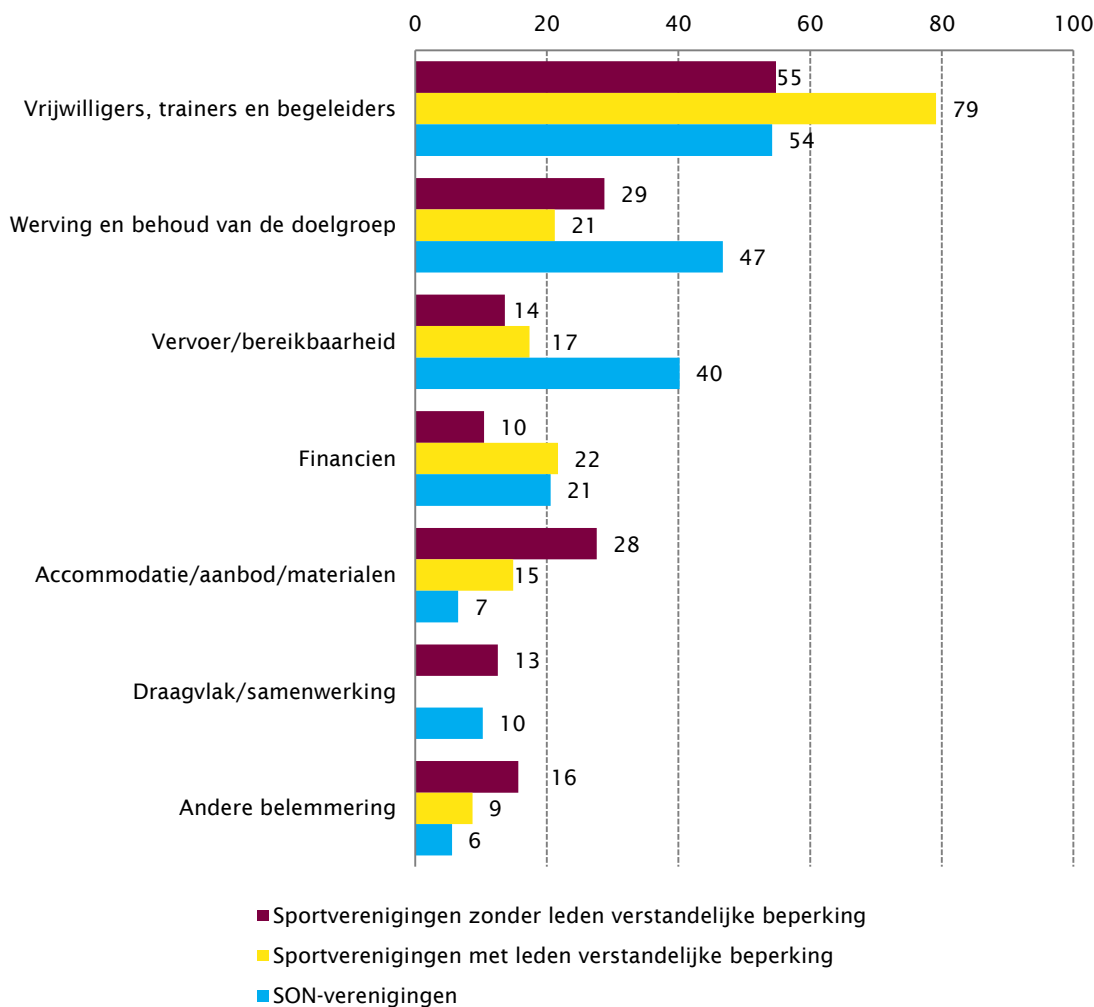

* Alle SON-verenigingen hebben één of meer leden met een verstandelijke beperking.

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018; onderzoek SON-verenigingen, 2018.

Sportverenigingen (met en zonder leden met een verstandelijke beperking) en SON-verenigingen konden voor zeven hoofdthema's aangeven in hoeverre zij daarin een belemmering ervaren om (meer) leden met een beperking in de vereniging op te nemen en voor hen sportaanbod te organiseren (figuur 4.7). Daarna konden zij binnen de aangekruiste thema's (maximaal 3) specifiekere knelpunten benoemen (niet in figuur). De meest voorkomende belemmering die sportverenigingen (met en zonder leden) en SON-verenigingen ervaren om (meer) leden met een verstandelijke beperking op te nemen, heeft te maken met het thema vrijwilligers, trainers en begeleiders (figuur 4.7). Verenigingen die deze reden hebben aangekruist ervaren bij doorvragen vooral het probleem dat te weinig (gekwalficeerde) trainers of begeleiders beschikbaar zijn om het aanbod op te zetten en te begeleiden (50%), gevolgd door te weinig vrijwilligers (38%, niet in figuur).

Figuur 4.7 Belemmeringen om (meer) leden met een verstandelijke beperking in de vereniging op te nemen en voor hen sportaanbod te organiseren op hoofdthema volgens sportverenigingen (n=407) en SON-verenigingen (n=141*; in procenten, maximaal 3 belemmeringen)

* Alle SON-verenigingen hebben één of meer leden met een verstandelijke beperking.

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018; onderzoek SON-verenigingen, 2018.

De tweede grote belemmering voor sportverenigingen is dat zij vaak niet weten hoe en waar de doelgroep het best kan worden geworven. Bij SON-verenigingen (47%) speelt deze belemmering veel meer dan bij de reguliere sportverenigingen (figuur 4.7). Verenigingen die deze reden hebben aangekruist geven bij de vervolgvraag vooral aan dat zij onvoldoende kennis (25%), geen vraag vanuit de doelgroep (18%) en geen inzicht in de wensen en behoeften van sporters met een verstandelijke beperking (14%, niet in figuur) als knelpunten ervaren.

Voor de sportverenigingen die nog geen leden hebben met een verstandelijke beperking, speelt het thema accommodatie/aanbod/materialen een relatief grote rol (28%). Bij doorvragen gaat het vooral om beperkte capaciteit in de accommodatie, vooral bij verenigingen die geen eigen accommodatie in beheer hebben (niet in figuur). Opvallend is dat weinig (4%, niet in figuur) van de verenigingen zonder leden met een verstandelijke beperking aangeven dat zij niet weten hoe ze aangepast aanbod moeten aanbieden.

Voor sportverenigingen die al leden met een verstandelijke beperking hebben, speelt het thema financiën ook een beduidend grotere rol dan voor de sportverenigingen zonder deze leden (resp. 22% en 10%, figuur 4.7). Het probleem ligt bij hen vooral aan een tekort van financiële middelen om het sportaanbod op te zetten (50%) en onvoldoende of aflopende subsidie van de gemeente (26%). Opvallend bij SON-verenigingen is het knelpunt vervoer/bereikbaarheid, dat 40 procent van deze verenigingen ervaart. Dit knelpunt wordt veroorzaakt door het niet op tijd rijden van regiotaxi's (42%) of door een tekort aan vrijwilligers die naar wedstrijden kunnen rijden (30%).

5. Ontmoetingen

In dit hoofdstuk staat centraal in welke mate ontmoetingen tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking in de sport plaatsvinden. Aan de orde komen het soort ontmoetingen en de mate waarin deze ontmoetingen in de sportomgeving voorkomen, vanuit het perspectief van de mensen met een verstandelijke beperking, de sportverenigingen en sportbonden. Ook gaan we in op hun bekendheid met SON en #PlayUnified.

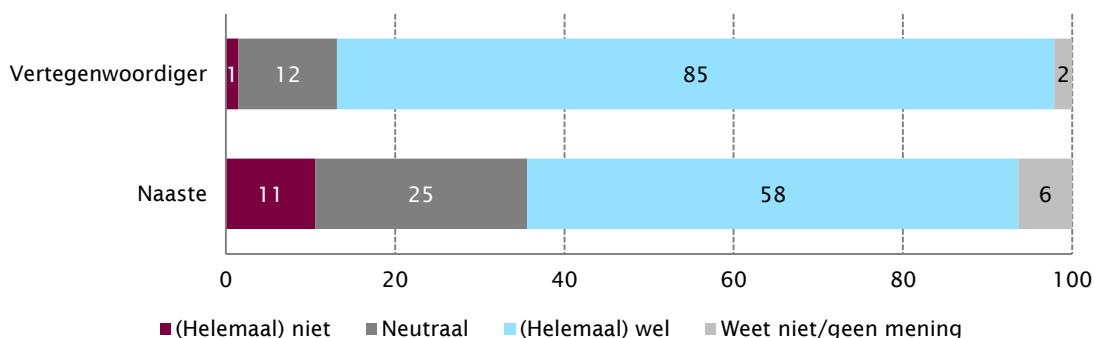
5.1 Belang, frequentie en soort ontmoetingen

Onder ontmoetingen verstaan we in dit onderzoek dat mensen met en zonder verstandelijke beperking elkaar zien, met elkaar praten of samen met elkaar trainen.

Belang van ontmoetingen

Uit het naastenonderzoek blijkt dat vooral vertegenwoordigers, meer dan hun naasten zelf (58%), het belangrijk vinden dat mensen met en zonder verstandelijke beperking elkaar ontmoeten (figuur 5.1).

Figuur 5.1 Stelling: het is belangrijk/leuk dat mensen met en zonder verstandelijke beperking met elkaar in contact komen, mening vertegenwoordigers zelf en mening naaste volgens vertegenwoordigers (in procenten, n=1.000)

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

Frequentie van ontmoetingen

42 procent van de vertegenwoordigers waarvan de naaste sport en/of beweegt in georganiseerd verband (sportvereniging en anders georganiseerd) geeft aan dat ontmoetingen tussen hun naaste en mensen zonder een verstandelijke beperking regelmatig plaatsvinden (tabel 5.1). Regelmatige ontmoetingen vinden vaker plaats bij de leeftijdsgroep 4 tot en met 11 jaar dan bij andere leeftijdsgroepen. Mogelijk is het contact maken of samen sporten makkelijker voor kinderen met een verstandelijke beperking dan voor oudere leeftijdsgroepen, omdat op latere leeftijd beperkingen in communicatie en verschillen in prestatieniveau meer opvallen. Wanneer naasten lid zijn van een sportvereniging, geeft ruim de helft van de vertegenwoordigers (55%) aan dat ontmoetingen regelmatig plaatsvinden (niet in figuur). Voor naasten die niet lid zijn van een sportvereniging, is dit ruim een derde (37%) (niet in figuur).

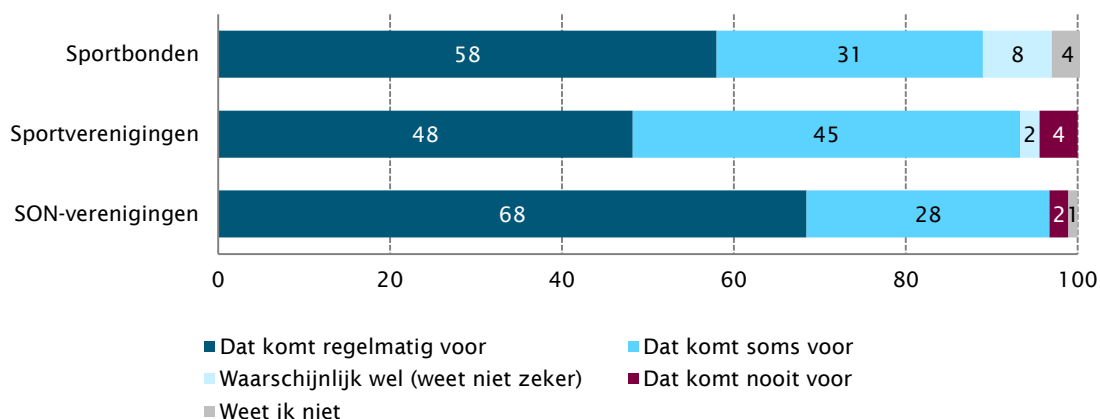
Tabel 5.1 Frequentie ontmoetingen binnen sport- en beweegactiviteiten tussen mensen met en mensen zonder een verstandelijke beperking volgens vertegenwoordigers, op basis van naasten die sporten of bewegen ter ontspanning in georganiseerd verband (in procenten)

	Totaal n=442	4-11 jaar n=26	12-25 jaar n=115	26-64 jaar n=251	≥ 65 jaar n=32
Dat komt regelmatig voor	42	69	47	32	37
Dat komt soms voor	30	19	28	34	19
Dat komt nooit voor	14	8	13	15	22
Waarschijnlijk wel (weet niet zeker)	7	0	3	11	16
Weet niet	8	4	9	7	6

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

Ook aan sportbonden, sportverenigingen en SON-verenigingen is gevraagd hoe vaak ontmoetingen tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking plaatsvinden. Ruim de helft van de sportbonden (58%) verwacht dat ontmoetingen regelmatig voorkomen. Geen enkele sportbond zegt met zekerheid dat ontmoetingen nooit plaatsvinden. Ze gaan ervan uit dat deze twee groepen elkaar wel op de sportvereniging moeten treffen. De sportbonden staan echter ver af van wat werkelijk op de sportvereniging gebeurt. De 58 procent dient daarom voorzichtig te worden geïnterpreteerd. Bijna de helft van de sportverenigingen (48%) benoemt dat ontmoetingen regelmatig plaatsvinden. SON-verenigingen zijn het vaakst van mening dat dit gebeurt. Twee derde (68%) van hen geeft aan dat ontmoetingen tussen leden met en zonder verstandelijke beperking regelmatig voorkomen (figuur 5.2).

Figuur 5.2 Frequentie ontmoetingen tussen mensen met en zonder een verstandelijke beperking volgens sportbonden (n=25), sportverenigingen (n=35) en SON-verenigingen (n=92), op basis van (SON)sportverenigingen met aparte groepen voor leden met een verstandelijke beperking (in procenten)*

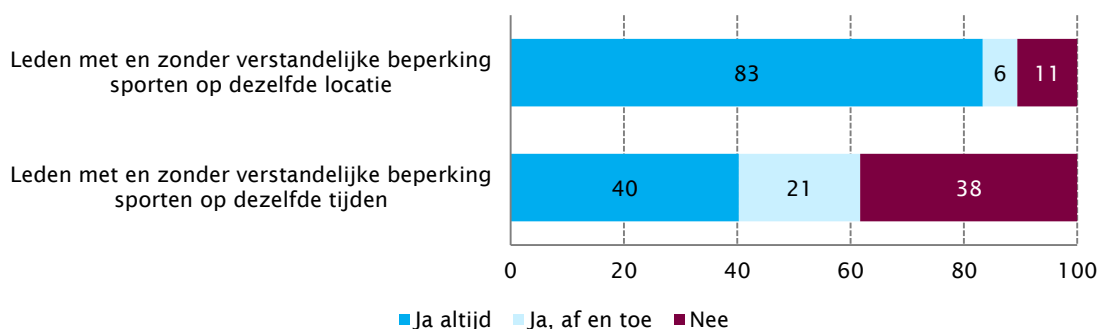
* Let op lage aantal respondenten bij sportverenigingen (n=35) en sportbonden (n=25).

Bron: onderzoek sportbonden, 2018; onderzoek Verenigingspanel 2018, onderzoek SON-verenigingen, 2018.

Soort ontmoetingen

Om na te gaan of bij sportverenigingen waar leden met een beperking in aparte teams/groepen sporten wel mogelijkheden zijn om leden zonder beperking te ontmoeten, is gevraagd in hoeverre leden met een verstandelijke beperking op dezelfde tijden en/of dezelfde locatie sporten als andere leden. Bijna alle sportverenigingen (83%) met aparte teams/groepen voor leden met een verstandelijke beperking geven aan dat zij sporten op dezelfde locatie als andere leden (figuur 5.2). Bij SON-verenigingen (met aparte teams/groepen) is dat 90 procent (niet in figuur). Wat minder vaak voorkomt is dat leden met een verstandelijke beperking op dezelfde tijden sporten als andere leden (40%). Bij grote verenigingen (> 300 leden) sporten leden met en zonder verstandelijke beperking vaker altijd op dezelfde tijden dan bij middelgrote en kleine verenigingen (resp. 57%, 24% en 0%; niet in figuur). Bij SON-verenigingen (met aparte groepen/teams) is dat 65 procent (niet in figuur). Deze resultaten laten zien dat wanneer leden met een verstandelijke beperking op dezelfde locatie met andere leden sporten, het niet vanzelfsprekend is dat zij elkaar ook ontmoeten, omdat de tijden waarop zij sporten kunnen verschillen.

Figuur 5.3 Mogelijkheden tot ontmoeting bij sportverenigingen, op basis van sportverenigingen met aparte groepen voor leden met een verstandelijke beperking (in procenten, n=36)*

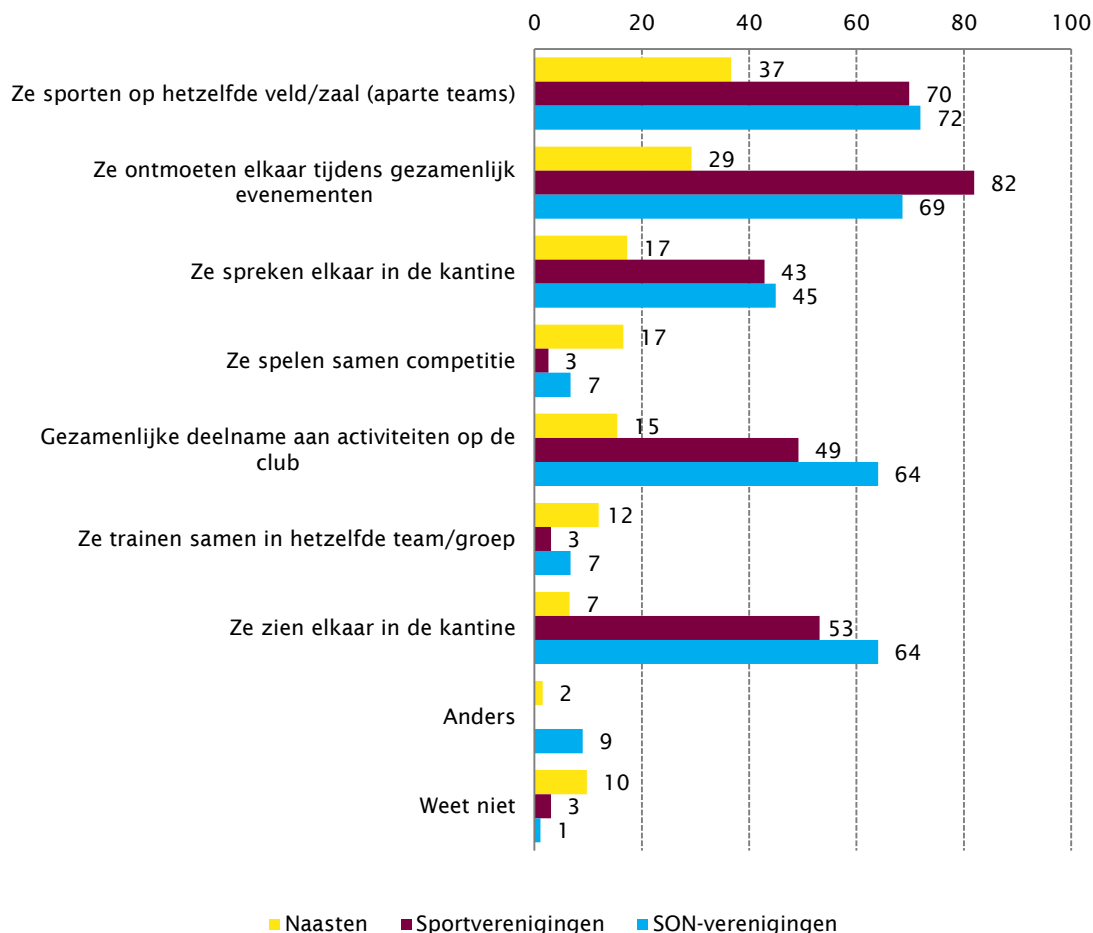

* Let op lage aantal respondenten (n=35).

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018.

Aan bovengenoemde mogelijkheden om in de sport anderen te ontmoeten, refereren ook de vertegenwoordigers in het naastenonderzoek. Volgens vertegenwoordigers komt hun naaste met een verstandelijke beperking voornamelijk in contact met mensen zonder verstandelijke beperking doordat zij (in aparte teams) trainen op hetzelfde veld of in dezelfde zaal (37%) of omdat zij elkaar ontmoeten tijdens gezamenlijke evenementen (29%; figuur 5.4). Kinderen (4-11 jaar) met een verstandelijke beperking trainen vaker samen met leeftijdsgenoten zonder een verstandelijke beperking dan jongeren of volwassenen (resp. 56%, 47% en 23%; niet in figuur). Volgens sportverenigingen vinden ontmoetingen tussen leden met en zonder verstandelijke beperking meestal plaats tijdens gezamenlijke evenementen (82%), door het sporten op hetzelfde veld of in dezelfde zaal (70%), en door elkaar te zien in de kantine (53%; figuur 5.4).

Figuur 5.4 Soort ontmoetingen tussen mensen met en zonder een verstandelijke beperking volgens naasten (n=342), sportverenigingen (n=35) en SON-verenigingen (n=89), basis is ontmoetingen komen soms of regelmatig voor (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk)*

* Let op lage aantal respondenten (n=35) bij sportverenigingen.

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018; onderzoek Verenigingspanel, 2018; onderzoek SON-verenigingen, 2018.

Ontmoetingen die volgens de geïnterviewde sportbonden, die aanbod hebben voor mensen met een verstandelijke beperking, het meest voorkomen, zijn het elkaar zien in de kantine (89%, niet in figuur) en het (in aparte teams) sporten op hetzelfde veld of in dezelfde zaal (89%, niet in figuur). Ontmoetingen die hoogstwaarschijnlijk plaatsvinden wanneer beide groepen lid zijn van één sportvereniging:

“Dat lijkt mij wel ja. Ze sporten gewoon op dezelfde vereniging.”

Bovenstaande quote is kenmerkend voor de meeste vertegenwoordigers van de sportbonden. Ze nemen niet persoonlijk waar dat deze ontmoetingen plaatsvinden, maar gaan hier wel vanuit. De sportbonden nemen voorzichtigheidshalve aan dat het voorkomt dat de sporters elkaar in de kantine spreken en/of dat ze gezamenlijk deelnemen aan activiteiten van de club (resp. 81 en 78 procent). Ze merken op dat iedereen welkom is bij clubactiviteiten, maar dat zij niet met zekerheid kunnen zeggen of sporters met een verstandelijke beperking hier ook aan deelnemen.

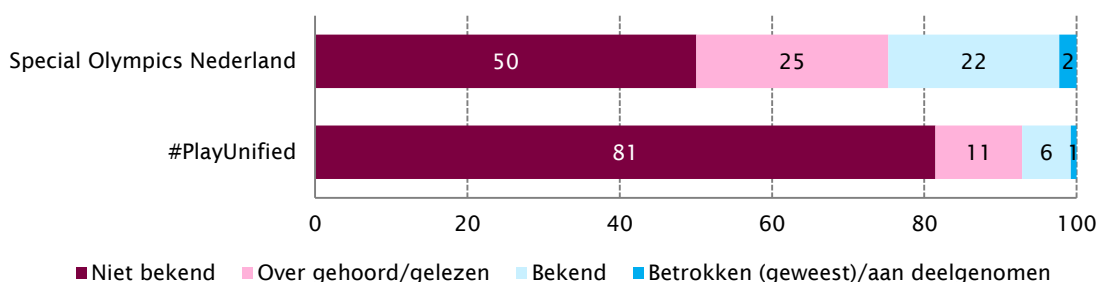
De mening van sportverenigingen over de mate waarin mensen met en zonder verstandelijke beperking elkaar ontmoeten op de sportclub, komt sterk overeen met die van de sportbonden. Gezien de grote afwijking met die van de vertegenwoordigers, is de verwachting dat ook sportverenigingen, net als de bonden, ‘verwachten’ dat ontmoetingen plaatsvinden. Een andere verklaring voor dit verschil kan de interpretatie van de vraag zijn en specifiek het begrip ‘ontmoeten’. Mogelijk vatten sportbonden en sportverenigingen ‘ontmoeten’ op als elkaar waarnemen en naasten als het daadwerkelijk plaatsvinden van interactie.

De helft van de sportbonden (50%) stimuleert initiatieven om ontmoetingen tussen sporters/mensen met een verstandelijke beperking en zonder een verstandelijke beperking mogelijk te maken. Dit doen zij door zelf de mogelijkheid te creëren door bijvoorbeeld activiteiten, waar beide groepen welkom zijn, te organiseren, of door verenigingen die dit mogelijk willen maken te ondersteunen. De ondersteuning kan zijn in de vorm van middelen, maar ook via kennis. De bonden die dit niet stimuleren, geven aan zelf niet direct of indirect actie te ondernemen om ontmoetingen mogelijk te maken. Wel staan zij achter dergelijke ontmoetingen.

5.2 Bekendheid met SON en #PlayUnified

Een kwart (24%) van de vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking is bekend met Special Olympics Nederland (SON) of heeft hier weleens aan deelgenomen (figuur 5.5). SON is iets vaker bekend bij vertegenwoordigers die kinderen (4-11 jaar) als naasten hebben, dan bij jongeren (12-25 jaar), volwassenen (26-64 jaar) en ouderen (≥ 65 jaar; resp. 31%, 22%, 24% en 24%, niet in figuur). Het is naar verwachting dat de meesten het programma #PlayUnified niet kennen. Het onderzoek vond plaats tussen april en augustus 2018, ruim voor de start van het programma in oktober 2018.

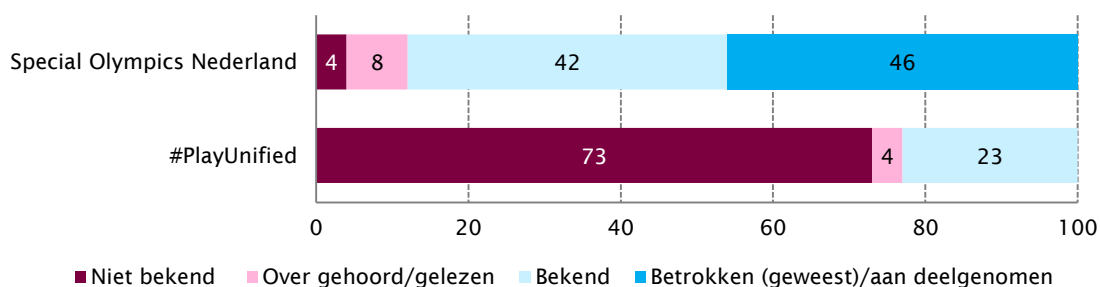
Figuur 5.5 Bekendheid van Special Olympics Nederland en #PlayUnified bij vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking (in procenten, n=1000)

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

De meerderheid (88%) van de sportbonden is bekend met SON of is daar zelfs bij betrokken geweest (figuur 5.6). #PlayUnified is voor ruim bijna drie kwart (73%) van de sportbonden een onbekend begrip. 4 procent van de bonden heeft weleens van het programma gehoord en 23 procent kent het programma.

Figuur 5.6 Bekendheid van Special Olympics Nederland en #PlayUnified bij sportbonden (in procenten, n=25*)

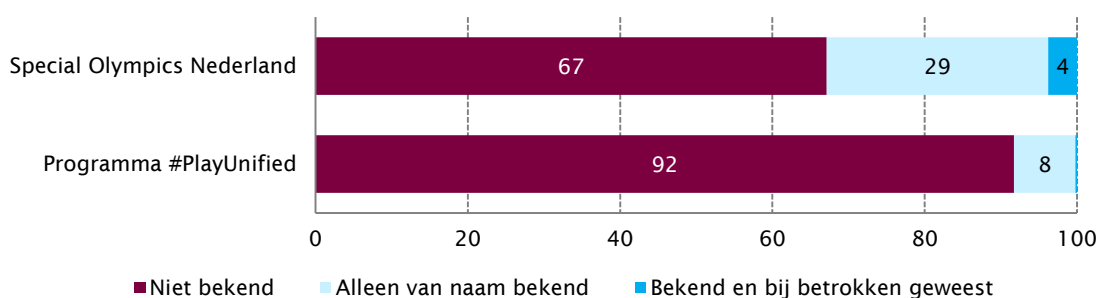
* Let op lage aantal respondenten (n=25) bij sportbonden.

Bron: onderzoek onder sportbonden, 2018.

Twee derde van de SON-verenigingen (67%) is bekend met en betrokken geweest bij SON, 26 procent kent SON alleen van naam (niet in figuur). De gemiddelde sportvereniging (met en zonder leden met een verstandelijke beperking) is minder goed bekend met SON (figuur 5.7). Twee derde (67%) van de sportverenigingen is niet bekend met SON, 29 procent kent SON alleen van naam en 4 procent is ermee bekend en bij betrokken geweest. Wanneer sportverenigingen leden met een verstandelijke beperking hebben, zijn ze vaker bekend met SON (niet in figuur). Van deze verenigingen kent 39 procent SON alleen van naam en is 16 procent bekend met en betrokken geweest bij SON.

In de mate waarin de sportverenigingen bekend zijn met het programma #PlayUnified, is geen verschil te zien tussen sportverenigingen met en zonder leden met een verstandelijke beperking. SON-verenigingen kennen #PlayUnified relatief vaker, 18 procent kent het programma alleen van naam en 13 procent is bekend met en betrokken geweest bij het programma (niet in figuur).

Figuur 5.6 Bekendheid van Special Olympics Nederland en #PlayUnified bij sportverenigingen (in procenten, n=407)

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018.

5.3 Voorbeelden van ontmoetingen

Het doel van #PlayUnified is om mensen met en zonder een verstandelijke beperking met elkaar in contact te laten komen door middel van sport. Vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking, sportverenigingen en sportbonden is gevraagd voorbeelden te geven van ontmoetingen in de sport. In onderstaand tekstkader is ter illustratie een aantal voorbeelden opgenomen van vertegenwoordigers die hebben aangegeven dat contacten tussen hun naaste en mensen zonder beperking soms of regelmatig voorkomen.

Tekstkader 5.1 Voorbeelden ontmoetingen van mensen met een verstandelijke beperking op de sportvereniging volgens vertegenwoordigers

“Bij taekwondo traint ze met de gewone kinderen mee, maar heeft ze een aangepast programma. Waar de andere kinderen zes rondjes moeten warmlopen, hoeft zij er maar twee, omdat ze het dan benauwd krijgt. Verder probeert ze mee te komen met de rest, al heeft ze vaak wat extra uitleg nodig en helpt de leraar haar vaak even, om haar te leren hoe het moet. Zo heeft hij haar met veel oefening leren hardlopen en kan ze eindelijk met tikkertje iemand anders aantikken. Vorige week heeft ze bij het examen de gele band gehaald.” (naaste van 11 jaar, vrouw)

“Een koppelkoers, dan rijdt er iemand zonder beperking samen met iemand met een beperking.” (naaste van 34 jaar, man)

“Er wordt 3 keer per week hockey gespeeld op een hockeyvereniging. Iedereen is welkom, er wordt geen onderscheid gemaakt.” (naaste van 13 jaar, vrouw)

“Er zijn wedstrijden waar gewone leden aan meedoen en mensen met verstandelijke beperking.” (naaste van 36 jaar, man)

“Het gaat om een wandelgroepje waar mensen met en zonder verstandelijke beperking samen activiteiten organiseren. Bijv. een wandeltocht door een natuurgebied met aansluitend drankjes en hapjes.” (naaste van 55 jaar, man)

“[...] een groep die op donderdagavond sportactiviteiten organiseert waaraan iedereen mee mag doen. Daar sport onze zoon met downsyndroom samen met andere mensen.” (naaste van 21 jaar, man)

“Onze dochter beoefent de Twirl-sport met meiden zonder een beperking. Deze meiden spreekt ze elke vrijdagavond tijdens de training. Ook spreekt ze deze meiden als er wedstrijden zijn.” (naaste van 19 jaar, vrouw)

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking, 2018.

In volgend tekstkader zijn voorbeelden opgenomen van sportverenigingen die hebben aangegeven dat contact tussen leden met en zonder verstandelijke beperking soms of regelmatig voorkomt.

Tekstkader 5.2 Voorbeelden ontmoetingen van leden met en zonder verstandelijke beperking volgens de sportvereniging

“Twee keer per jaar gezamenlijke training van alle groepen: eerste half uur doet de G-groep ook mee, daarna niet meer, omdat ze dat niet aankunnen. [...] Bij de jaarlijkse BBQ zijn verschillende deelnemers aanwezig. Tevens gaan de deelnemers iedere 2 jaar mee met het verenigingskamp.”
(middelgrote vereniging, atletiek)

“Ik heb met twee verenigingen te maken. Op de ene is het alleen contact op speeldagen, toeval. Bij de andere worden ze deelgenoot van de club, helpen als barmedewerker, doen hovenierswerk, fluiten wedstrijden, filmen wedstrijden. Hier is echt goed contact tussen.” (grote vereniging, skiën)

“Einde van het veldseizoen speelt het 1e tegen ons G-team een wedstrijd op het thuisveld met veel publiek.” (middelgrote vereniging, korfbal)

“Familiedag/-weekend voor hele club. Teams worden gemengd met jeugd, senioren en g-hockeyers, feesten na trainingen in kantine” (grote vereniging, hockey)

“Onze jaarlijkse afsluiting is een zeskamp waaraan al onze leden deelnemen. Eerste elftal tegen JO08-6 op de tobbedansbaan, meiden onder vijftien tegen de veteranen en onze helden (G-voetbal) tegen de JO17-3, kan allemaal voorkomen!” (grote vereniging, voetbal)

“De jeugdleden spelen samen met de G-bowlers tijdens het paas- en kersttoernooi. Enkele G-bowlers spelen ook in een bedrijvencompetitie.” (kleine vereniging, bowlen)

“Trainingstijd en competitie is gelijk met leden zonder beperking, trainen af en toe samen, spelen samen wedstrijden. Familiedag, BBQ bij kampioenschap, etc.” (grote vereniging, hockey)

Bron: onderzoek Verenigingspanel, 2018.

6. Tot slot

De doelstelling van het programma #PlayUnified van Special Olympics Nederland (SON) is om mensen met en zonder verstandelijke beperking met elkaar in contact te brengen door middel van sport. De focus ligt hierbij op jongeren tussen 12 en 25 jaar en sporters met een licht tot matig verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid. In deze nulmeting is de sportdeelname van mensen met een verstandelijke beperking, de positie van hen in sportverenigingen en -bonden en het aantal en soort (sport)ontmoetingen in beeld gebracht. Daarnaast is de bekendheid van SON en het programma #PlayUnified gemeten.

Sportdeelname en lidmaatschap loopt nog achter

Eén van de ambities van SON is dat mensen met een verstandelijke beperking gestimuleerd worden om sportief actief te zijn en dat sportverenigingen meer open staan voor de integratie van deze doelgroep. De meerderheid (88%) van de mensen met een verstandelijke beperking neemt deel aan sport- en beweegactiviteiten. Dit gaat vooral om actief transport en om recreatief wandelen en fietsen. Kijken we alleen naar wekelijkse sportdeelname (of vaker, al dan niet in georganiseerd verband) dan doet 35 procent van de mensen met een verstandelijke beperking aan wekelijkse sportdeelname. Dat is lager dan bij de Nederlandse bevolking. In 2017 deed 57 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder wekelijks of vaker aan sport ([Volksgezondheidszorg, 2018b](#)). Helemaal correct is deze vergelijking niet vanwege de verschillen in onderzoeksmethoden die zijn gebruikt, maar het verschil suggereert dat de sportdeelname van mensen met een verstandelijke beperking op achterstand ligt ten opzichte van de rest van de algemene Nederlandse bevolking.

Van alle mensen met een licht of matige verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid is 15 procent lid van een sportvereniging, van de wekelijkse sporters is dit 37 procent. Ook hier ligt het lidmaatschap van een sportvereniging achter bij dat van de algemene Nederlandse bevolking (sporters en niet-sporters, 31%, 6 jaar en ouder, [Volksgezondheidszorg, 2018c](#)).

Een betrouwbare schatting geven van het absolute aantal wekelijkse sporters en leden van sportverenigingen met een verstandelijke beperking op basis van het aantal mensen met een verstandelijke beperking in Nederland is lastig. In de eerste plaats is het aantal mensen met een verstandelijke beperking in Nederland reeds gebaseerd op een ruwe schatting, namelijk op basis van het zorggebruik. Het gaat om 166.000 mensen die zwakbegaafd zijn of een licht, matig of ernstige verstandelijke beperking hebben ([Volksgezondheidszorg \(2018a\)](#)). Hiervan wordt aangegeven dat sprake kan zijn van een onderschatting, omdat mogelijk mensen buiten beeld zijn gebleven. Ten tweede zijn we voor de sportdeelname afgegaan op onderzoek onder vertegenwoordigers (familieleden) van mensen met een verstandelijke beperking (alleen zwakbegaafd, licht of matig) die voor hun naaste een inschatting maakten van de mate waarin zij deelnemen aan sport en bewegen. Dit kan een onnauwkeurig beeld opleveren van de sport- en beweegdeelname van de hele groep. Op dit moment komen we op basis van de resultaten uit het naastenonderzoek (% wekelijkse sportdeelname) uit op een schatting van 58.000 wekelijkse sporters met een verstandelijke beperking in Nederland, waarvan ongeveer 21.000 leden van sportverenigingen. Zoals gezegd kan deze zeer grove schatting een onder- dan wel overschatting zijn van het daadwerkelijke aantal.

(Aangepast) aanbod en leden bij sportbonden

Van de geïnterviewde sportbonden heeft drie kwart (n=25) aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking. Sportbonden vinden het over het algemeen lastig om aan te geven hoeveel leden met een verstandelijke beperking zij hebben. Sportverenigingen houden dit meestal niet bij om de privacy van de leden te waarborgen. Twaalf bonden hebben wel een schatting gegeven van het aantal leden op basis van opgaven van sportverenigingen, deelname aan wedstrijden en competities. Het aantal leden met een verstandelijke beperking ligt tussen 55 en 800 leden per bond. Gemiddeld gaat het bij deze twaalf bonden om 0,55 procent van de leden met een verstandelijke beperking op het totaal aantal leden van deze sportbonden. Op basis van dit gemiddelde zouden het gaan om ongeveer 20.000 leden met een verstandelijke beperking. Dit is een zeer ruwe schatting, gebaseerd op de schattingen van sportbonden. Hierbij moet sterk rekening worden gehouden met een over- dan wel onderschatting.

Sportbonden geven vooral ondersteuning aan sportverenigingen

Het aanbod van de sportbonden betekent in bijna alle gevallen dat de sportbond ondersteuning geeft aan verenigingen die een aanbod hebben of met een aanbod willen starten, maar ook het opzetten en begeleiden van competities en wedstrijden en het organiseren van bijvoorbeeld clinics. Van de sportbonden die geen aanbod hebben voor deze doelgroep, zegt iets minder dan de helft dat de sportbond andere prioriteiten heeft. Een derde geeft aan niet over genoeg kennis te beschikken.

Minderheid reguliere sportverenigingen heeft aanbod voor klein aantal leden

13 procent van de sportverenigingen heeft leden met een verstandelijke beperking. Dit betekent dat een groot deel van de sportverenigingen geen aanbod heeft voor deze groep en door SON en #PlayUnified gestimuleerd zou kunnen worden om voor deze groep open te staan. Uitgaande van 23.870 sportverenigingen in Nederland (Korbee & Gerritsen, 2018), hebben naar schatting ruim 3.000 Nederlandse sportverenigingen leden met een verstandelijke beperking. Gemiddeld hebben reguliere sportverenigingen die leden hebben met een verstandelijke beperking zeven sporters van deze doelgroep op hun vereniging. In de meeste gevallen gaat het om een aantal tussen één en tien leden. Uitgaande van het gemiddeld aantal leden zouden in Nederland ongeveer 20.000 sporters met een verstandelijke beperking lid zijn van een reguliere sportvereniging. Dit aantal is berekend op basis van de reguliere sportverenigingen die via het Verenigingspanel zijn bevroegd. Hierbij zijn de handicap specifieke sportverenigingen niet meegenomen. Als we deze in de berekeningen zouden meenemen, komt het aantal leden met een verstandelijke beperking waarschijnlijk een stuk hoger uit, omdat het gemiddeld aantal leden met een (verstandelijke) beperking doorgaans hoger ligt dan bij reguliere sportverenigingen. De overeenkomst tussen deze schatting en die op basis van het naastenonderzoek en bondenonderzoek kan op toeval berusten.

Twee vijfde reguliere sportverenigingen heeft aparte teams

Bij de meeste reguliere sportverenigingen die leden met een verstandelijke beperking hebben, sporten deze leden samen met de andere leden (58%). Dat kan ook als het om enkele leden met een verstandelijke beperking gaat. Ontmoeting, zoals #PlayUnified nastreeft, vindt bij deze leden per definitie al plaats binnen de sport en kost zo ook geen extra inspanning, behalve een open houding bij de medesporters. Bij SON-verenigingen zijn vaker aparte teams voor leden met een verstandelijke beperking dan bij de sportverenigingen (resp. 84% en 41%).

Sportverenigingen bereid, maar zien nog belemmeringen

De kansen om sportverenigingen te stimuleren om aanbod voor sporters met een verstandelijke beperking te ontwikkelen zijn groot bij een kwart van de sportverenigingen die nog geen aanbod hebben, omdat zij zowel bereid zijn als mogelijkheden zien om leden met een verstandelijke beperking op te nemen. Een derde is wel bereid, maar weet niet of het mogelijk is.

Als belemmering zien de sportverenigingen vooral dat te weinig (gekwalificeerde) trainers, begeleiders of vrijwilligers beschikbaar zijn om het aanbod op te zetten en begeleiden. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor #PlayUnified aangezien het organiseren van aanleidingen voor ontmoetingen ook afhankelijk zal zijn van trainers, begeleiders of vrijwilligers. Als de randvoorwaarden voor contacten tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking goed zijn geregeld, dan kunnen ontmoetingen ook spontaan tot stand komen, zonder extra inzet van vrijwilligers. Dit is bijvoorbeeld mogelijk door leden van beide groepen op dezelfde locatie én tijdstippen te laten sporten.

Ontmoetingen vinden plaatsen en zijn van belang

De vertegenwoordigers zijn van mening dat contacten met mensen zonder beperking (heel) belangrijk zijn voor hun naasten (85%) en ruim de helft van de vertegenwoordigers (56%) schat in dat hun naasten het zelf ook leuk en belangrijk vinden om in contact te komen met andere mensen zonder beperking. Volgens vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking en naar de mening van sportverenigingen, SON-verenigingen en sportbonden, vinden ontmoetingen tussen sporters met en zonder verstandelijke beperking ook daadwerkelijk regelmatig plaats (resp. 42%, 48%, 68% en 58%). Dat is een goede basis waarop het programma #PlayUnified verder kan bouwen.

Contacten ontstaan op het sportveld en bij evenementen

Ontmoetingen vinden meestal plaats doordat mensen met een verstandelijke beperking op hetzelfde veld of in dezelfde zaal en tijdens gezamenlijke evenementen sporten als de andere leden. Hiervan worden ook concrete voorbeelden genoemd door respondenten uit het onderzoek. Dat betekent niet automatisch dat sporters met en zonder een verstandelijke beperking ook samen sporten, hoewel vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking het samen competitie spelen of trainen wel als voorbeeld noemen. Sportverenigingen geven aan dat hun leden met een verstandelijke beperking op dezelfde locatie sporten als de andere leden, waardoor ontmoetingen in theorie mogelijk zijn. Die kans wordt uiteraard groter wanneer ze ook op dezelfde tijden sporten als de andere leden, maar dat komt iets minder vaak voor. Bij de SON-verenigingen lijken de kansen op ontmoeting, afgaande op het sporten op dezelfde locatie en tijden, wat groter te zijn dan bij de reguliere sportverenigingen. Deze groep sportverenigingen die via SON is aangeschreven voor het onderzoek, is dan ook wat anders van samenstelling dan de verenigingen die via het Verenigingspanel zijn bevestigd en representatief zijn voor de gemiddelde Nederlandse sportvereniging. Voor sportbonden was het lastig om met zekerheid antwoord te geven op deze vragen, aangezien zij niet goed zien wat op de sportvelden bij de diverse sportverenigingen gebeurt, maar zij geven wel aan ontmoetingen te stimuleren. Sportbonden kunnen mogelijk als ondersteunende partij door de sportvereniging worden geraadpleegd, aangezien zij verenigingsondersteuning ook als belangrijke activiteit ontplooiën.

#PlayUnified kan de gegeven voorbeelden uitdragen naar andere sportverenigingen die ontmoetingen willen realiseren. Tegelijkertijd is het aan te raden om naar mogelijkheden te zoeken om ook andere aanleidingen tot ontmoeting te realiseren dan het genoemde sporten op dezelfde locatie en tijdstippen. Aanleidingen waar mensen met een verstandelijke beperking ook echt activiteiten samen kunnen doen en met de andere leden kunnen spreken, zodat echt wederzijds begrip kan ontstaan.

SON redelijk bekend, #PlayUnified nog nauwelijks

Bijna alle sportbonden met aanbod voor de doelgroep zijn bekend met en betrokken geweest bij SON (88%). Dit geldt ook voor een groot deel van de SON-verenigingen (67%). Bij vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking (24%) en sportverenigingen (4%) is dit een stuk lager. Wanneer we ook het percentage meetellen dat weleens gehoord heeft van SON of SON alleen van naam kent, is de bekendheid nog wat hoger. Het programma #PlayUnified is, zoals verwacht, nog weinig bekend. De bekendheid kan de komende jaren groeien wanneer #PlayUnified haar campagne in oktober 2018 start en activiteiten opzet. Bij een eventuele volgende meting van het onderzoek zal dit wederom een vraagpunt zijn.

Aandachtspunten voor vervolgonderzoek

Voor deze nulmeting is onderzoek uitgezet onder drie groepen respondenten: vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking, sportverenigingen (via Verenigingspanel en SON) en sportbonden. Om ontwikkelingen bij deze groepen goed te volgen ten aanzien van de sportdeelname van mensen met een beperking, het aanbod en ontmoetingen is het van belang volgende metingen op dezelfde wijze uit te voeren, voor wat betreft vraagpunten, methodiek en steekproef. Verschillen in methodiek kunnen grote invloed hebben op de resultaten, waardoor het lastig wordt verschillen tussen een nulmeting en 1-meting goed te interpreteren.

Het is verstandig om bij een volgende meting bij respondenten een toelichting te vragen op het begrip 'ontmoeten' of het begrip vooraf verder af te bakenen. Mogelijk interpreteren vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking ontmoeten als 'elkaar spreken' en denken sportverenigingen en sportbonden meer vanuit de mogelijkheden die op de club aanwezig zijn om elkaar te ontmoeten of interpreteren zij ontmoeten als 'elkaar zien'. Dit kan tot verschillende resultaten leiden, zoals we zagen bij de nulmeting.

Voor het onderzoek bij sportbonden moeten we bij de volgende meting rekening houden dat het aantal sportbonden waarover we uitspraken doen niet groot is (n=25). Bij de nulmeting is gekozen voor een telefonische vragenlijst. Voor een volgende meting is het een overweging te kiezen voor een wat uitgebreider interview. Dit geeft de mogelijkheid om beter zicht te krijgen op hoe beslissingen ten aanzien van sporters met een verstandelijke beperking tot stand komen en welke kansen en belemmeringen spelen als het gaat om het hebben van aanbod en/of mogelijk maken van ontmoetingen. Aanvullend op dit interview kunnen enkele gesloten vragen worden gesteld om cijfers over de stand van zaken gedurende de jaren te verzamelen.

Bij nulmeting onder reguliere sportverenigingen zijn de uitspraken over ontmoetingen gebaseerd op een laag aantal respondenten (n=35). Dit waren sportverenigingen waarbij de leden met een verstandelijke beperking in aparte groepen of teams sporten. Deze keuze kwam voort uit het idee dat deze verenigingen meer moeite moeten doen om ontmoetingen mogelijk te maken dan verenigingen bij wie de leden met een verstandelijke beperking meedoen in het reguliere aanbod. Bij een volgende meting is het een overweging om alle sportverenigingen met leden met een verstandelijke beperking (incl. de verenigingen waar sporters meedoen met het normale aanbod) deze vraag voor te leggen.

Referenties

Brandsema, A., Lindert, C. van & Berg, L. van den (2017). *Factsheet sport en bewegen voor mensen met een verstandelijke beperking*. Utrecht/Ede: Mulier Instituut/Kenniscentrum Sport.

Heijden, A. von, Dool, R. van den, Lindert, C. van & Breedveld. K. (2013). *Monitor (On)beperkt sportief 2013*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Korbee, S. & Gerritsen, H. (2018). *Lidmaatschappen en Sportdeelname NOC*NSF over 2017*. Arnhem: NOC*NSF.

Maas, J.M.A.G., Serail, S. & Janssen, A.J.M (1988). *Frequentie-onderzoek geestelijk gehandicapten 1986*. Tilburg: Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek van de Katholieke Universiteit Brabant (IVA).

Meulenkamp, T., Waverijn, G., Langelaan, M., Hoek, L. van der, Boeije, H. & Rijken, M. (2015). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking: rapportage participatiemonitor 2015*. Utrecht: NIVEL.

Mulier Instituut (2018). *Selectiemeting naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking*. Utrecht: Mulier Instituut.

Ras, M., Verbeek-Oudijk, D. & Eggink, E. (2013). *Lasten onder de loep. De kostengroei van de zorg voor verstandelijk gehandicapten ontrafeld*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Roeleveld, N., Zielhuis, G.A. & Gabreëls, F. (1997). The prevalence of mental retardation: a critical review of recent literature. *Developmental Medicine and Child Neurology*, jg. 39, nr. 2, p. 125-132.

Schalock, R.L., Borthwick-Duffy, S.A., Bradley, V.J., Buntinx, W.H.E., Coulter, D.L. & Craig, E.M. (2010). *Intellectual Disability: Definition, Classification, and Systems of Supports (Eleventh edition)*. Washington DC: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD).

Volksgezondheidszorg (2018a). *Verstandelijke beperking, Cijfers & Context, Huidige situatie*. Geraadpleegd op 25 september 2018, van www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/verstandelijke-beperking/cijfers-context/huidige-situatie#bron--node-prevalentieschatting-verstandelijke-beperking-door-scp.

Volksgezondheidszorg (2018b). *Wekelijkse sportdeelname*. Geraadpleegd op 3 oktober 2018, van www.volksgezondheidszorg.info/sport/kernindicatoren/sportdeelname-en-clublidmaatschap#node-sportdeelname-wekelijks.

Volksgezondheidszorg (2018c). *Clublidmaatschap*. Geraadpleegd op 3 oktober 2018, van www.volksgezondheidszorg.info/sport/kernindicatoren/sportdeelname-en-clublidmaatschap#!node-clublidmaatschap.

Woittiez, I., Putman, L., Eggink, E. & Ras, M. (2014). *Zorg Beter Begrepen: Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Bijlage 1. Methoden

Enquête vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking

Het onderzoek naar de sport- en beweegdeelname van mensen met een verstandelijke beperking is uitgevoerd met behulp van het GfK online bevolkingspanel. Het panel bestaat uit 80.000 tot 100.000 deelnemers, geworven uit de Nederlandse bevolking. Het streven was een respons van ongeveer 1.000 vertegenwoordigers van een naaste met een verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid (uitgaande van een trefkans van 1 procent, zie hoofdstuk 2). In tabel B1.3 worden de achtergrondkenmerken van de naasten weergegeven.

Allereerst hebben de deelnemers van het GfK online panel drie screeningsvragen beantwoord om vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke beperking te selecteren voor een vervolgmeting over de sport- en beweegdeelname. Het betrof de volgende vragen:

1. Heeft u iemand in uw naaste omgeving die mogelijk zwakbegaafd is of wellicht een verstandelijke beperking heeft?
2. Welke vorm van zorg of ondersteuning krijgt hij/zij?
3. Weet u wat voor soort beperking in het functioneren hij/zij heeft?
De respondent had hier keuze uit: zwakbegaafd (IQ 75-85), licht (IQ 50-70), matig (IQ 35-50), ernstige verstandelijke beperking (IQ < 35) of weet niet.

We zochten naar vertegenwoordigers die een familierelatie hebben met een persoon met een verstandelijke beperking, zoals een broer/zus (ook schoon-, of stiefzus/-broer), een kind (ook pleeg-, stief-, of adoptiekind) of een partner/echtgenoot. Aan de respondenten is een verstandelijke beperking als volgt toegelicht: *“Het gaat om een beperking in het intellectueel functioneren en in vaardigheidsgebieden zoals sociaal, zelfredzaamheid, ontspanning, werk of schoolse vaardigheden”*. Bij het selecteren van de respondenten voor het vervolgonderzoek zijn wij uitgegaan van wat respondenten zelf aangeven over hun naasten. Aangenomen mag worden dat respondenten enkel aangeven dat hun naaste een verstandelijke beperking heeft wanneer dit officieel is vastgesteld. Het kan in enkele gevallen voorkomen dat dit een eigen inschatting van de naaste betreft.

Om zoveel mogelijk te voorkomen dat meerdere vertegenwoordigers in hetzelfde gezin van een naaste met een verstandelijke beperking werden uitgenodigd voor het onderzoek, is per huishouden maar één persoon voor de screening uitgenodigd. Respondenten die bij de screening aangaven een vriend/vriendin of andere relatie met een verstandelijke beperking te hebben, zijn niet geselecteerd voor het vervolgonderzoek, omdat er kans is dat zij minder inzicht hebben in de dagelijkse activiteiten van hun naaste. Ook mensen die bij de screening aangaven dat zij een naaste met een zware verstandelijke beperking hebben, zijn niet uitgenodigd voor het vervolgonderzoek. Hiervoor is gekozen omdat de groep mensen met een ernstige verstandelijke beperking (zowel wat betreft cognitieve vermogens als sociale redzaamheid) doorgaans niet in staat is om deel te nemen aan de SON- en #PlayUnified-evenementen. Uit de screening van 7.716 respondenten, bleken 2.139 respondenten een naaste (broer/zus, kind of partner/echtgenoot) te hebben met een verstandelijke beperking. Het betreft mensen die volgens de vertegenwoordigers zwakbegaafd zijn of een lichte of matige verstandelijke beperking hebben. Deze groep is uitgenodigd voor het vervolgonderzoek. Daarvan hebben 1.000 vertegenwoordigers de vervolgvragenlijst volledig ingevuld.

De data van het vervolgonderzoek zijn gewogen op leeftijd en de mate van een beperking. Voor leeftijd is uitgegaan van de leeftijdsverdeling van Ras et al. (2013, tabel B1.1, zie ook hoofdstuk 2).

Tabel B1.1 Aantal personen met een zorgvraag in 2011, uitgesplitst naar leeftijdsgroep (in aantallen en procenten)

Leeftijdsgroep (jaar)	Aantal in 2011	Percentage in 2011
0-11	18.700	11,3
12-17	24.800	15,0
18-22	22.000	13,3
23-44	51.500	31,1
45-64	38.600	23,3
65 of ouder	10.100	6,1
<i>Totaal</i>	<i>165.700</i>	<i>100</i>

Bron: Ras et al., 2013.

De leeftijdsverdeling van Ras et al. (2013) gaat enkel uit van het aandeel zorgvragers, omdat andere informatie niet voorhanden is. In ons onderzoek nemen we ook mensen mee die zwakbegaafd zijn en vaak minder zorg aanvragen. Ditzelfde geldt voor mensen met een licht verstandelijke beperking. Daarom is gekozen om de mate van beperking te wegen op de resultaten van de selectiemeting (tabel B1.2).

Tabel B1.2 Verdeling personen naar mate van verstandelijke beperking* (in aantallen en in procenten, n=2.139)

Mate beperking	Aantal in 2018	Percentage in 2018
Zwakbegaafd	740	34,6
Licht verstandelijk beperkt	876	41,0
Matig verstandelijk beperkt	523	24,5
<i>Totaal</i>	<i>2.139</i>	<i>100</i>

* Mensen met een zware verstandelijke beperking zijn niet meegenomen in het vervolgonderzoek

Bron: selectiemeting naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking (Mulier Instituut 2018).

Tabel B1.3 Achtergrondkenmerken naasten met een verstandelijke beperking (in procenten, n=1.000)

		Totaal n=1.000	4-11 jaar n=47	12-25 jaar n=234	26-64 jaar n=566	≥ 65 jaar n=108
Geslacht	Man	61	72	60	60	51
	Vrouw	39	28	40	40	49
Mate dat de naaste kan aangeven wat hij/zij gedurende de dag heeft gedaan	(Zeer) goed	60	36	61	65	55
	Neutraal	22	37	20	19	22
	(Zeer) slecht	18	28	19	15	23
	Weet niet				1	
Andere beperking naast verstandelijk?	Motorisch	28	37	24	30	30
	Auditief	7	4	7	7	16
	Visueel	6	5	4	8	11
	Chronische aandoening	8	8	3	11	12
	Gedragsproblemen	39	53	58	25	15
	Psychische/psychiatrische problemen	16	11	15	18	13
	Niet Aangeboren Hersenletsel	9	9	4	12	20
	Weet ik niet	3	2	3	3	3
	Geen andere beperking/aandoening	21	15	15	26	24
Belemmering in sporten/bewegen	Niet belemmerd	28	30	35	25	18
	Licht belemmerd	37	36	42	37	24
	Sterk belemmerd	24	28	17	27	31
	Zwaar belemmerd/niet in staat om te sporten	9	7	6	10	24
	Weet ik niet	1	0	0	1	4
Gezondheid	Zeer goed	11	13	18	8	1
	Goed	52	67	62	44	34
	Gaat wel	30	17	17	40	55
	Slecht	6	2	3	8	9
	Zeer slecht		0		1	1
Woonsituatie	Op een instellingsterrein	15	0	13	18	30
	Woonlocatie (in een wijk)	24	4	14	35	33
	Geheel zelfstandig	16	0	3	28	23
	Inwonend bij familie	35	81	58	11	8
	Anders	9	15	12	7	7
Meest gebruikt vervoersmiddel doordeweeks	Zelfstandig	52	30	57	58	35
	Taxi/ander vervoerbedrijf	22	32	20	20	28
	Begeleid of gebracht	23	38	22	19	34
	Weet niet	3	0	1	4	3

Bron: naastenonderzoek mensen met een verstandelijke beperking (2018).

Enquête sportverenigingen

Via het Verenigingspanel van het Mulier Instituut zijn 2.277 sportverenigingen benaderd. Naast de panelleden van het Verenigingspanel, zijn 630 verenigingen uitgenodigd die al bij SON bekend waren. Uiteindelijk hebben 407 reguliere panelleden (respons van 18%) en 164 SON-verenigingen (respons van 26%) de vragenlijst volledig ingevuld. Enkele SON-verenigingen gaven aan momenteel geen leden met een verstandelijke beperking te hebben, waardoor deze niet zijn meegenomen in de analyse. De totale respons van SON-verenigingen komt daarom neer op 141 sportverenigingen.

Aan het Verenigingspanel nemen verenigingen deel van 65 verschillende takken van sport en afkomstig uit 323 gemeenten. In het panel zijn verschillende categorieën sportverenigingen zo goed mogelijk naar evenredigheid vertegenwoordigd: grote en kleine verenigingen, clubs met teamsporten en (semi-) individuele sporten, clubs gevestigd in kleine en grote gemeenten, clubs met en zonder eigen accommodatie, etc. Het panel is daarmee representatief voor de georganiseerde breedtesport in Nederland. Bij de analyse is de respons van de panelleden voor verhoging van representativiteit gewogen op het totale bestand van sportverenigingen in Nederland. De SON-verenigingen zijn een specifieke groep sportverenigingen die sportaanbod hebben voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarom zijn de SON-verenigingen niet met de reeds bestaande panelleden samengevoegd, omdat de resultaten dan niet meer representatief zijn voor de georganiseerde breedtesport. Resultaten van beide soort verenigingen zijn in deze rapportage daarom apart besproken.

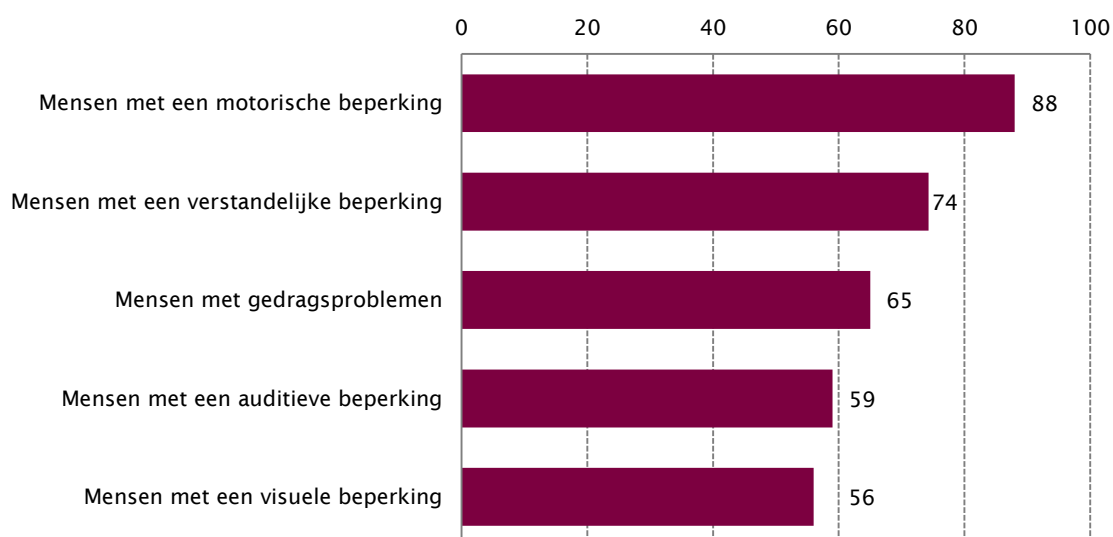
Enquête sportbonden

Sportbonden waarvan bij SON en NOC*NSF bekend is (of vermoeden bestaat) dat zij sportaanbod hebben voor mensen met een (verstandelijke) beperking, zijn benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. In totaal zijn 40 van de 74 sportbonden benaderd waarvan uiteindelijk 35 reguliere sportbonden aan het onderzoek hebben deelgenomen. Deze sportbonden zijn telefonisch geënuquêteerd. De enquête bestaat grotendeels uit gesloten vragen met vooraf opgestelde antwoordcategorieën. Bij de totstandkoming van de gestructureerde vragenlijst voor sportbonden is (indien mogelijk) afgestemd met de vragenlijst voor sportverenigingen en naasten. Gehandicaptensport Nederland, tevens aangesloten bij NOC*NSF, is los van deze enquête benaderd voor gegevens over lidmaatschappen.

Budgettair gezien was er geen ruimte om diepte-interviews af te nemen met de sportbonden, waardoor is gekozen voor een telefonische enquête. Gedurende het afnemen van de enquête was, waar nodig, ruimte voor een korte mondelinge toelichting bij het gekozen antwoord. Dit is van meerwaarde geweest om enige context te schetsen bij de situatie en het interpreteren van de resultaten. Gezien de complexiteit van het onderwerp en het feit dat het bij elke bond weer net wat anders ligt, heeft deze methode geholpen enerzijds cijfers te verzamelen en anderzijds een beeld te krijgen over de gang van zaken bij de verschillende bonden.

Bijlage 2. Tabellen en figuren

Figuur B2.1 Doelgroepen met beperking waarvoor bonden een aanbod hebben (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=34*)

* Door een fout in de afname van de vragenlijst, is deze vraag aan één bond niet gesteld. Deze bond heeft geen aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking. Sporters met een verstandelijke beperking doen mee met de reguliere groep.

Bron: onderzoek sportbonden (2018).

Tabel B2.1 Percentage (geschatte) leden met een verstandelijke beperking door sportbonden* (n=12)

Aantal (geschatte) leden met verstandelijke beperking	Percentage t.o.v. totaal aantal leden
55	1,8
68	0,2
97	0,8
100	0,3
120	0,9
125	0,3
250	0,5
250	0,5
500	0,1
530	0,2
550	0,1
800	0,9

* Deze aantallen en percentages zijn door bonden geschat.

Bron: onderzoek sportbonden (2018).

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 31 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl